

Gemeente Helmond

Nei Skoen: Herstelbeweging in Helmond

Eindrapport longitudinaal onderzoeksproject

10 januari 2019

Projectleider en uitvoerend onderzoeker:

Mw. J. Thal-Mols

Lectoraat Sociale Veerkracht

Werkplaats Sociaal Domein Noord-Brabant

Fontys Hogeschool Sociale Studies

Onder verantwoording van:

Mw. C. Schipper, directeur

Mw. D. Feringa, associate lector

Verantwoordelijke projectmanager opdrachtgever:

Mw. D. Nideröst

Gemeente Helmond

Inhoudsopgave

Inhoudsopgave	1
Inleiding	2
Hoofdstuk 1 De onderzoeksopzet	5
Onderzoeksbenadering	5
Dataverzamelmethode(n)	6
Kwalitatieve evaluatie	7
Data-analyse	8
Hoofdstuk 2 Het conceptueel kader	9
Zelfhulp, ervaringsdeskundigheid en Kwaliteit van Leven	9
Herstelvisie	10
Hoofdstuk 3 De resultaten en de conclusie	11
Sfeer	12
Ervaringsdeskundigheid en evenwaardigheid	13
Zelfhulptradities	14
Nei Skoen in de wijk	14
Nei Skoen als regionale samenwerkingspartner	15
Herstelbeweging in Helmond.....	16
Tot slot: Vragen en Aandachtspunten	16
Referenties	18
Bijlage 1 Meetinstrument KvL-profiel	20
Bijlage 2 Statistische output metingen KvL-profiel	21
Statistische output 1e, 2e en 3e meting (N=7)	22
Statistische output 1e en 2e meting (N=22).....	23
Kwalitatieve toelichtingen per leefgebied 1e, 2e en 3e meting (N=29)	24
Bijlage 3 Tussenrapport WSD/Lectoraat juni '18	29
Bijlage 4 Eindrapport van Nei Skoen	34

Inleiding

Zelfhulp & Ervaringsdeskundigheid vanuit de herstelvisie

In opdracht van de gemeente Helmond (hierna aangeduid als ‘de gemeente’) heeft de Werkplaats Sociaal Domein Noord-Brabant Fontys¹ (hierna aangeduid als ‘de WSD’) een longitudinaal praktijkonderzoek uitgevoerd naar het project ‘Zelfhulp & Ervaringsdeskundigheid’ in de gemeente Helmond. De gemeente heeft de stichting Nei Skoen (hierna aangeduid als ‘NSk’) aangewezen als de uitvoerende partij voor het project.

Met dit project beoogt de gemeente om, vanuit het gedachtengoed van de zogenaamde herstelvisie (Boevink, 2017; Den Hollander & Wilken, 2015), draagvlak en erkenning voor zelfhulp en ervaringsdeskundigheid in Helmond te bevorderen, zowel bij haar inwoners als bij zorg- en welzijnspartners. Het streven is dat de inzet van zelfhulp en ervaringsdeskundigheid, naast de reeds aanwezige ondersteuning, een natuurlijk onderdeel wordt van de basisvoorzieningen in Helmond.

Uitgangspunten voor Nei Skoen

- Er dienen op 1 september 2018 tenminste 120 inwoners met complexe problematiek bereikt te zijn, waarvan 75% ondersteuning ontvangt door middel van een ervaringsdeskundige en/of zelfhulpgroepen;
- Er dient in het project aandacht te zijn voor zelfhulp gericht op jongeren (of jongvolwassenen tot 23 jaar) met complexe problematiek;
- Het draagvlak voor en kennis van zelfhulp en ervaringsdeskundigheid is op 1 september 2018 verbeterd ten opzichte van de start van de opdracht;
- De uitvoering kenmerkt zich door laagdrempeligheid, innovatie, kwaliteit en zorgvuldigheid;
- Professionele communicatie en actieve samenwerking met andere belanghebbende partijen die werkzaam zijn rondom onze inwoners met complexe problematiek.

NSk voert het project uit aan de hand van eigen (zelfhulp)activiteiten en heeft op basis van een aantal prestatie-indicatoren² tussentijds meermaals aan de gemeente gerapporteerd over door hen behaalde resultaten. De bedoelde interventies betreft alle activiteiten die door leden van NSk worden uitgevoerd in het kader van het project Zelfhulp & Ervaringsdeskundigheid en die gericht zijn op de doelgroep zoals deze door de gemeente Helmond in haar opdracht-

¹ De Werkplaats Sociaal Domein Noord-Brabant Fontys (WSD) is een onderdeel van het Lectoraat Sociale Veerkracht en verbonden aan Fontys Hogeschool Sociale Studies (FHSS). Werkplaatsen Sociaal Domein zijn regionale samenwerkingsverbanden van hogescholen en lectoraten, zorg- en welzijnsorganisaties en gemeenten, gericht op praktijkonderzoek, beroepsinnovatie en deskundigheidsbevordering op het terrein van de transitie in maatschappelijke ondersteuning, participatie en jeugd (Movisie, 2018).

² De projectafspraken zijn door de gemeente Helmond en NSk vastgelegd in een schriftelijke overeenkomst (Gemeente Helmond, 2017, 6 maart).

verstrekking aan NSk is omschreven. De financiering door de gemeente is gericht op de contacten en ontmoetingen die NSk vanuit ervaringsdeskundigheid maakt. Deze kunnen zowel op individuen als op (zelfhulp)groepen gericht zijn.

Wij verwijzen graag naar bijlage 4 van dit rapport. Het betreft het eindrapport van Nei Skoen aan de gemeente Helmond. Wij onderschrijven de inhoud van dat rapport en het fungeert als een helder naslagwerk dat de realiteit van de gang van zaken bij Nei Skoen compleet en transparant weergeeft.

Longitudinaal praktijkonderzoek door de WSD

Dit onderzoeksproject was gericht op de resultaten van het handelen van Nei Skoen ten aanzien van de volgende aspecten:

1. Identificatie van de werkzame en belemmerende factoren van de interventies van NSk.
2. Inzicht in de bijdrage van de interventies van NSk op de kwaliteit van leven van deelnemende burgers, zowel vanuit de perceptie van de deelnemers als van andere betrokkenen.
3. Inzicht in hoeverre bepaalde interventies van NSk leiden tot preventie van toeleiding naar zwaardere hulp (zoals 1e en 2e lijnszorg).
4. Inzicht in de duurzaamheid van interventies van NSk.
5. Inzicht in de samenwerking tussen NSk en belangrijke ketenpartners en in de resultaten van deze samenwerking.
6. Inzicht in hoeverre er bij belangrijke ketenpartners sprake is van draagvlak voor de interventies van NSk.
7. Sturingskennis voor de gemeente ten aanzien van de interventies van NSk.

Het onderzoek sluit aan bij bovenstaande aspecten en dient ter aanvulling op de projectafspraken die gemaakt zijn tussen de gemeente en NSk (Gemeente Helmond, 2017, 6 maart). Eerdere tussentijdse onderzoeksbevindingen zijn reeds door de WSD vastgelegd in twee tussenrapportages³, die zijn goedgekeurd door mw. D. Nideröst. In dit eindrapport borduren we voort op het tweede tussenrapport dat verscheen in juni '18. De volgende alinea schetst een korte inhoudelijke samenvatting van die bevindingen en in bijlage 3 kunt u deze bevindingen gedetailleerder teruglezen.

Samenvatting tussentijdse bevindingen juni '18

Onze tussentijdse onderzoeksbevindingen (zie bijlage 3) in juni hebben vanuit een meervou-

3

Tussenrapport 1: 'Zelfhulp & Ervaringsdeskundigheid. Nei Skoen: De Doorkijk' (WSD, 2018, 26 januari);
Tussenrapport 2: 'Zelfhulp & Ervaringsdeskundigheid. Nei Skoen: Neie Ervaring, Nei Kennis' (WSD, 2018, 15 juni)

dig perspectief laten zien dat Nei Skoen zich duidelijk profileert als de laagdrempelige stigmavrije ontmoetingsplaats en de herstelgemeenschap die zij wil zijn. Nei Skoen noemt zich een Recovery Learning Community naar Amerikaans voorbeeld. Kwetsbare burgers en hun naastbetrokkenen vinden hun weg door mond-tot-mondreclame, via een andere deelnemer of vanuit een doorverwijzing van een professional uit de formele zorg. Anderen vinden hun weg puur op basis van ‘aantrekkingskracht’ en ‘nieuwsgierigheid’ op basis van ‘horen zeggen’. Tijdens de interviews en persoonlijke gesprekken benoemen nagenoeg alle respondenten dat ze zich sinds lange tijd weer “écht welkom voelen” en “écht zichzelf kunnen zijn”.

Op deelnemersniveau draagt Nei Skoen positief bij aan individuele herstelprocessen van mensen met psychische en sociale kwetsbaarheden. Daarnaast is Nei Skoen bijzonder proactief in verschillende vormen van regionaal partnerschap. Nei Skoen investeert zorgvuldig in de mogelijkheden voor samenwerking met netwerkpartners in het bestaande reguliere aanbod van zorg en welzijn in Helmond. In de eigen rapportages geeft Nei Skoen een compleet, transparant en realistisch beeld van hoe zij vormgeven aan (zelfhulp)interventies, de stigmavrije ontmoetingsplaats en de Recovery Learning Community. Wij typeren Nei Skoen als een sociaal maatschappelijk initiatief dat vanuit ervaringsdeskundigheid is ontstaan, waar deelnemers uiting geven aan hun passie. Bij Nei Skoen willen, kunnen en mogen mensen ontplooiën als volwaardige burgers die (weer) meedoen in de maatschappij.

Leeswijzer

Voor u ligt het eindrapport van het onderzoeksproject van de WSD. Allereerst beschrijven we in hoofdstuk 1 de onderzoeksbenadering en gehanteerde data-verzamelmethode. Hoofdstuk 2 bevat een beknopt conceptueel kader rondom de kernbegrippen zelfhulp, ervaringsdeskundigheid, kwaliteit van leven en herstelondersteuning. Hierna presenteren we in hoofdstuk 3 een aanvulling op de onderzoeksresultaten van juni '18 (die te lezen zijn in bijlage 3), gevolgd door de conclusie. We besluiten met een overzicht van relevante bijlagen ter naslag, waarnaar we in de tekst zullen verwijzen. In bijlage 4 hebben we het laatste rapport van Nei Skoen toegevoegd, als een belangrijke aanvulling op dit eindrapport van de WSD.

Onderzoeksbenadering

Responsieve methodologie

Het paradigma ‘van zorgen voor naar zorgen dat’ vraagt niet alleen om een cultuuromslag in praktijk, organisatie en beleid, maar ook om een specifieke onderzoeksbenadering van dagelijkse real-life situaties. We vinden onze methodische onderbouwing in de responsieve methodologie (Abma & Widdershoven, 2006) en in de theoretische grondslagen van participatief en empowermentonderzoek (Regenmortel, Steenssens, & Steens, 2016). Gedurende het gehele onderzoeksproces hebben we afwisselend gebruik gemaakt van participatorische, interactieve en evaluatieve onderzoeksmethoden (Abma & Widdershoven, 2006; Boonstra & Caluwe, 2006; Migchelbrink, 2016a, 2016b).

Responsieve methodologie gaat uit van een onderzoeksbenadering ten behoeve van praktijkverbetering. Het vraagt om een wijze van onderzoeken die zich onder meer laat kenmerken door de dialoog en voortdurende interactie tussen de verschillende belanghebbenden en betrokkenen in de onderzoekspraktijk.

Anonimiteit

De bevindingen vanuit het deelnemersperspectief zijn anoniem verwerkt. Alle respondenten gaven ons toestemming om hun verhalen en citaten te gebruiken in onze verslaglegging, rapportages en publicaties. Om de validiteit en betrouwbaarheid van het onderzoek te waarborgen zijn van alle interviews audio-opnames gemaakt en waar mogelijk ook van diverse participerende observaties. Deze opnames zijn in het geheel letterlijk getranscribeerd, waarna we deze opnames hebben vernietigd. Voor het maken van opnames is altijd toestemming gevraagd aan de betrokken personen.

Meervoudig perspectief

De onderzoekspraktijk vertegenwoordigt verschillende perspectieven en belangen, namelijk die van:

- *Deelnemers van NSk*. Dit betreft personen die op frequente basis aanwezig zijn bij NSk (vaker dan 1 of 2 incidentele bezoeken) en meedoen aan activiteiten bij NSk. Een representatief deel (20 à 25%) van deze deelnemers heeft als respondent geparticipeerd in dit onderzoek.
- *Bezoekers van NSk*. Zij waren onderdeel van de dataverzameling in het kader van participerende observaties. In dit verslag zijn zij aangeduid als ‘bezoeker’, zonder de vermelding van een persoonsnaam. Bezoekers zijn incidenteel aanwezig (1 of 2 keer) en nemen niet actief deel aan activiteiten bij NSk.

- Bestuursleden⁴ van NSk. Zij waren vanuit meerdere perspectieven bij het onderzoek betrokken, namelijk vanuit organisatorisch-, deelnemers- en/of ervaringsdeskundigheidsperspectief.
- Netwerkpartners / stakeholders regio Helmond; GGZ, SMO, Woonpartners, wijkagenten, FACT, ORO, BJB, LEVgroep, Leger des Heils, Senzer en diverse initiatieven in het informele circuit van zorg en welzijn.
- Gemeente Helmond.
- Wijkbewoners Mierlo-Hout.

Dataverzamelmethode

Afhankelijk van het type bron, de fase van het onderzoek en de praktijkcontext hebben we gebruik gemaakt van verschillende dataverzamelmethode (triangulatie), namelijk: (diepte)interviews, participerende observaties, persoonlijke communicatie, groeps gesprekken, documentselectie, visuele databronnen en media-artikelen.

- De interviews (N=20) zijn gehouden met deelnemers van NSk en met netwerkpartners.
- De participerende observaties (N=27) waren momenten, variërend van 1 tot 4 uur per keer, dat de onderzoekers aanwezig was bij NSk. Tijdens en na afloop worden de bevindingen vastgelegd in veldnotities en gedocumenteerd als databronnen. Deze observaties leveren een aanzienlijke hoeveelheid aan participanten in dit onderzoek, aangezien er steeds minimaal 5 en maximaal 25 personen aanwezig waren op de locatie.
- Tot de documentselectie (N=30) behoren diverse databronnen zoals gespreksverslagen, notulen, rapportages, interne documenten, etc. die in het kader van het traject mogelijk relevant zijn. Met de opdrachtgever en met NSk is afgesproken dat interne documentatie, registraties en resultaatrapportages van NSk hiertoe ter beschikking worden gesteld aan de onderzoekers. Dit gebeurde steeds volgens afspraak, waarbij de bestuursleden van NSk zelf het initiatief namen om relevante gegevens en documenten ten behoeve van het onderzoek te delen.
- Tot de persoonlijke communicatie (N=61) behoren telefonische en face-to-face gesprekken en mails in het kader van het onderzoek met: bezoekers, deelnemers, netwerkpartners en stakeholders en het bestuur van NSk. Van deze gesprekken zijn veldnotities gemaakt.
- In totaal hebben 25 deelnemers van NSk geparticipeerd in groeps gesprekken (N=3).
- Waar relevant en/of betrouwbaar namen we ook visuele databronnen en (sociale) media (N=24) op in de dataverzameling, zoals video- en ander beeldmateriaal, krantenartikelen/opiniestukken.

⁴ Voor de leesbaarheid van dit verslag spreken we waar relevant over 'de bestuursleden' in algemene zin en als collectief bestuur van NSk (bestuursleden: zie pagina 34). In specifieke en individuele situaties (die dus niet gelden voor het collectief bestuur) gebruiken we de voornamen van de afzonderlijke bestuursleden.

- Een ruime hoeveelheid aan berichten en reacties op de Facebook-pagina van NSk zijn opgenomen als brondocumenten. De Facebookpagina is actief sinds september 2016 en heeft momenteel in totaal 385 volgers, waarvan een groot aantal deelnemers van NSk. De berichten en reacties zijn -eveneens geanonimiseerd- benut voor de dataverzameling van dit onderzoek.

Kwalitatieve evaluatie

Binnen dit onderzoeksproject zijn de zelfhulpinterventies en de inzet van ervaringsdeskundigheid bij NSk gedurende een aanzienlijke periode gevolgd (vanaf juni '17 t/m het najaar van '18). Dit longitudinale karakter zorgt voor een adequate representatie van de werkzame elementen en voor de nodige diepgang aan het onderzoek. Om de werkzame elementen van het project in beeld krijgen hebben we gebruik gemaakt van verschillende kwalitatieve evaluatiemethoden, namelijk:

1. Het meetinstrument 'Kwaliteit van Leven profiel'⁵
2. Responsieve evaluatiemethoden vanuit de overige dataverzameling (Abma, 2014).

Meetinstrument KvL-profiel

Bij deelnemers (N=35) van NSk hebben metingen plaatsgevonden aan de hand van het meetinstrument Profiel Kwaliteit van Leven. Hiermee hebben deelnemers hun kwaliteit van leven gewaardeerd op een schaal van 1 tot 10, zowel in algemene zin als op het gebied van acht persoonlijke- en levensdomeinen. De ontwikkeling én de validering voor dit instrument vinden we in effectiviteitsmetingen voor de SRH-methode (Gijzel, 2013; Wilken, 2006, 2016) en in effectiviteitsmetingen voor Recovery Colleges (Meddings, McGregor, Roeg, & Shepherd, 2015). Tijdens de opstart van het onderzoeksproject is in overeenstemming met de opdrachtgever (projectleider gemeente Helmond), de onderzoeker (lectoraat Fontys) en de bestuursleden van NSk besloten om dit meetinstrument bij NSk te hanteren (hierna aangeduid als het KvL-meetinstrument). De metingen werden bij Nei Skoen uitgevoerd en afgenomen door de onderzoeker (Joyce Thal-Mols) en in enkele gevallen door Tom Heywegen en Dirk den Hollander. De 1^e meting vond plaats kort nadat de deelnemers waren gestart bij NSk. Aangezien er in dit onderzoek sprake is van een steekproef (N=35) uit het totale aantal deelnemers van Nei Skoen, is het totaaloverzicht van de resultaten die voortkomen uit deze 1^e meting onvoldoende valide en daarom niet volledig generaliseerbaar naar de gehele populatie. Een deel van deze respondenten (N=6) blijkt namelijk, om uiteenlopende en soms onbekende, redenen geen vervolg te kunnen geven aan de nametingen.

De resultaten van de respondenten (N=29) die hebben meegedaan aan de 2e en de 3e meting zijn echter wél generaliseerbaar voor de gehele deelnemerspopulatie van NSk. Zie bijlage 2

⁵ De metingen met het KvL-profiel hebben tevens een kwantitatieve component, aangezien er deels gekeken is naar cijfermatige gegevens.

voor een uitgebreid statistisch overzicht ter naslag.

Responsieve evaluatiemethoden

De metingen aan de hand van het KvL-profiel zijn gebaseerd op de subjectieve belevingen vanuit het perspectief van de deelnemers op het moment van de meting. Deze metingen vormen een opmaat naar de narratieve en ervaringsgerichte onderzoeksbevindingen, die voortkomen uit de individuele interviews, de persoonlijke gesprekken, de groepsgesprekken en de participerende observaties. Hierdoor krijgen de metingen hun daadwerkelijke waardevolle betekenis. De topics uit het KvL-profiel zijn gebruikt als de kapstok voor de interviewleidendraad, de persoonlijke- en groepsgesprekken en de participerende observaties. Hierdoor vormt het geheel aan dataverzameling direct potentiële resultaten ten behoeve van de evaluatiedoelinden (Abma, 2014; Lub, 2014).

Data-analyse

Ten behoeve van een gestructureerde en navolgbare analyse is voor de dataverwerking gebruik gemaakt van softwareprogramma's.

De KvL-metingen zijn ingevoerd en verwerkt in SPSS, een statistisch programma voor sociale wetenschappen. De onderzoeksresultaten hiervan komen beknopt en overzichtelijk aan bod in hoofdstuk 2. Een meer gedetailleerde statistische output is toegevoegd in bijlage 2.

Voor de analyse van de kwalitatieve data hebben we gebruik gemaakt van het softwareprogramma *Atlas.ti*. Alle transcripten, de geselecteerde documenten en de veldnotities werden hierin als Primary Documents (PD's) opgenomen. Afhankelijk van het type bron en het stadium van het onderzoeksproces zijn de PD's afwisselend op inductieve (de eerste analyseronde) en deductieve (latere analyserondes) wijze geanalyseerd.

Allereerst is de data volledig *in vivo* (Boeije, 2014) gecodeerd, zoveel mogelijk vanuit de letterlijke bewoordingen van de respondenten en letterlijke documentteksten. Hierna volgden meerdere analysefasen, waarbij het conceptueel kader richtinggevend was voor het structureren en ordenen van de codes. Deze codes en alle databronnen zijn vanuit verschillende invalshoeken gecategoriseerd in zogenaamde codefamilies en PD-families, die steeds afzonderlijk van elkaar én in verband met elkaar werden benaderd.

De empirische bevindingen komen voort uit de primaire data van ons veldonderzoek (field-research). Voor de onderbouwing en interpretatie van de empirie maken we gebruik van een thema-gerelateerd conceptueel kader. Dit is gebaseerd op secundaire data voortkomend uit literatuuronderzoek (deskresearch) rondom de kernbegrippen zelfhulp, ervaringskundigheid, kwaliteit van leven en herstelondersteuning. Voordat we in het volgende hoofdstuk overgaan tot de empirische bevindingen, staan we allereerst stil bij de bevindingen uit onze deskresearch, oftewel het conceptuele kader van ons literatuuronderzoek. Dit staat in relatie tot de doelstelling van het onderzoeksproject en de projectopdracht van de gemeente Helmond.

Zelfhulp, ervaringsdeskundigheid en Kwaliteit van Leven

Zelfhulp en ervaringsdeskundigheid staan (ook internationaal) al jarenlang volop in de schijnwerpers en de meerwaarde en werkzame factoren ervan worden steeds meer aangetoond op basis van onderzoek. Ervaringskennis is naast wetenschappelijke en professionele kennis niet meer weg te denken als waardevolle vorm van zorg en ondersteuning bij herstelprocessen van mensen, complementair aan en in samenhang met het reeds bestaande reguliere aanbod in zorg en welzijn.

Er zijn inmiddels talloze onderzoeksresultaten die *positieve effecten laten zien van zelfhulp* (Brouwers, 2014; Gielen, Godemont, Matthijs, & Vandermeulen, 2012; Godemont & Meulen, 2014; Klerk, Boer, Kooiker, Plaisier, & Schyns, 2014; Kuijpers, Rijt, & Wezenberg, 2018; Mols, 2014; Movisie, 2014; Riessman, 1965) en de *werkzame factoren van de inzet van ervaringskennis- en deskundigheid op kwaliteit van leven* (Boevink, 2017; Brink, Lucassen, Middelaar, & Poll, 2013; Kooij & Keuzenkamp, 2018; Razenberg, 2016; Weerman, 2012, 2016b). Een recent grootschalig landelijk onderzoek (Bijl, Boelhouwer, & Wennekers, 2017) van het Sociaal en Cultureel Planbureau (SCP) toont aan dat de kwaliteit van leven van mensen in Nederland zich de laatste jaren duurzaam aan het ontwikkelen is. Hierbij baseert het SCP zich op de monitoring van kwaliteit van leven aan de hand van de Leefsituatie-index (SLI), aangevuld met gegevens over geluk en tevredenheid (Bijl et al., 2017, p. 15).

Wanneer we vanuit deze bevindingen de transfer maken naar de doelstelling van de gemeente Helmond, richten we ons in het bijzonder op de werking van zelfhulp en ervaringsdeskundigheid als vorm van ondersteuning voor ‘mensen met complexere problematiek’ (Gemeente Helmond, 2017; WSD, 2017). Een actueel onderzoek van het Trimbos-instituut (2017) gericht op mensen met een ernstig psychiatrische aandoening (EPA) toont ook voor deze ‘doelgroep’ een sterke positieve relatie aan tussen de kwaliteit van leven, zelfmanagement en zorgbehoeften:

“Deze relatie wordt gedeeltelijk verklaard door het aantal behoeften aan professionele

zorg. Hoe groter het zelfmanagementvermogen van iemand, hoe minder (onvervulde) behoeften diegene heeft aan professionele zorg en hoe hoger de kwaliteit van leven. Er is namelijk een negatieve relatie tussen het aantal behoeften aan professionele zorg en iemands kwaliteit van leven. Deze relatie is er niet als iemand een behoefte heeft aan zorg uit het informele netwerk. Tenslotte blijkt dat wanneer men zorg ontvangt dit ten goede komt van hun kwaliteit van leven, zowel in het geval van professionele als informele zorg.” (Parie, 2017)

Het staat vast dat verschillende vormen van informele zorg en sociale steun - zoals zelfhulp en ervaringsdeskundigheid, naastbetrokkenheid, lotgenotencontact, bondgenootschap en contact met gelijkgestemden en ervaringsgenoten - in veel gevallen leiden tot positieve effecten in herstelprocessen, tot het verbeteren van de leefsituatie en het gevoel van welbevinden van mensen.

Herstelvisie

Nei Skoen hanteert naast de zelfhulptradities tevens het Systematisch Rehabilitatiegericht Handelen⁶ (SRH), inmiddels Steunend Relationeel Handelen, als tweede belangrijke pijler voor hun visie en werkwijze. Het SRH is een herstelondersteunende methodiek voor hulpverleners waarbij het vinden, versterken en creëren van krachten ten dienste van een herstelproces voorop staat. Het SRH is sterk beïnvloed door de *presentiebenadering* van Andries Baart (2001), door de *empowermentgedachte* vanuit het zogenaamde *Strengths Model* (Rapp & Goscha, 2006) en door de *herstelbeweging* (Boevink, 2017; Boevink, Plooy, & Rooijen, 2006). De herstelbeweging in Nederland vindt zijn oorsprong in de *recovery movement* vanuit de Verenigde Staten, waarbij ervaringsdeskundigen in allerlei landen ons hebben doordrongen van het feit hoe belangrijk het is dat hulpverleners het unieke proces van iedere persoon goed begrijpen en hierbij aansluiten (Den Hollander & Wilken, 2015). Ervaringsdeskundigheid is onlosmakelijk verbonden met herstelondersteunende zorg, waarin ruimte is voor de eigen kracht en de ervaringskennis van cliënten en de samenleving oproept om processen van uitsluiting en stigmatisering tegen te gaan (Weerman, 2016a).

6 In mei 2019 verschijnt het nieuwe Handboek Steunend Relationeel Handelen, met bijdragen van vijf deelnemers van Nei Skoen.

Deelnemer: "Het is ook echt mijn eigen herstel, ik ben zó blij dat ik weer iets voorstel. Ik krijg er energie van anderen voor terug."

De doelstelling van dit onderzoeksproject richt zich op de werkzame elementen van de (zelfhulp)interventies van en bij Nei Skoen ten aanzien van de kwaliteit van leven van de deelnemers. Een belangrijke vraag hierbij is hoe de principes van zelfhulp en ervaringsdeskundigheid bij Nei Skoen tot uiting komen en welke uitwerking dit heeft op het algemene gevoel van welbevinden van mensen in hun dagelijkse leven. Hoe ontwikkelen de deelnemers zichzelf in hun herstelproces sinds ze bij Nei Skoen komen? Wat ervaren mensen als ze bij Nei Skoen aanwezig zijn en wat maakt hierin voor hen het verschil? Hoe staat wat Nei Skoen doet in relatie tot het bestaande aanbod van zorg en ondersteuning voor kwetsbare burgers? Deze en andere vragen stonden centraal tijdens dit onderzoeksproject. Bijlage 3 schetst onze tussentijdse bevindingen tot en met juni '18. Die onderzoeksresultaten zijn ongewijzigd gebleven. Het streven van de gemeente Helmond is dat de inzet van zelfhulp en ervaringsdeskundigheid, naast de reeds aanwezige ondersteuning, een natuurlijk onderdeel wordt van de basisvoorzieningen in Helmond. De bevindingen van ons onderzoek laten zien dat Nei Skoen hieraan een belangrijke bijdrage levert, door vanuit het gedachtengoed van de herstelvisie draagvlak en erkenning voor zelfhulp en ervaringsdeskundigheid in Helmond te bevorderen, zowel bij burgers als bij netwerkpartners in zorg en welzijn. Bij NSk werk je aan je herstel onder meer door bezig zijn met de dingen die je graag wilt doen, die je leuk vindt, waar je warm voor loopt, waar je goed in bent. Niks moet, alles mag en heel veel kan. Individuele en groepsprocessen én de resultaten hiervan komen tot leven bij Nei Skoen.

"We zijn alleen geïnteresseerd in je voornaam, voor de rest hoeven we niks van je te weten. Je mag hier overal over praten, maar dat is het. Dat maakt een veilige omgeving, dat maakt dat je hier kan zijn wie je bent en dat je hier dus aan herstel kan werken."

Bij Nei Skoen is sprake van 'drempelloosheid'. Dit realiseert Nei Skoen onder meer door bij geen enkele activiteit een verplichte financiële bijdrage te vragen, door alleen om voornamen te vragen, door te werken zonder indicatie en door mensen uit te nodigen hun etiketten bij de voordeur achter te laten.

Deelnemer: "Deze plek en de mensen om me heen maken me sterker en ik durf mezelf te accepteren! Sinds een paar weken heb ik een vrijwilligerscontract gekregen en de knoop doorgehakt bij ORO, ik wil ervaringsdeskundige worden. Ik heb bij NSk nieuwe vriendschappen gekregen. Vriendschappen die oprecht zijn, waardoor ik weer mezelf durf te zijn en me veilig voel."

Ik kan er niet de juiste woorden voor vinden, maar zulke mensen om me heen heb ik nog nooit gehad. Die je in je waarde laten, met elkaar lachen maar ook huilen."

We hebben allemaal wel een rugzakje, we begrijpen elkaar."

Sinds kort hebben we op vrijdagavond een spelletjesavond, wat niet alleen spelletjes is, maar ook lachen, dansen, zingen, praten en dus herstel. Dat doet enorm goed, misschien als ik zeg "wij houden van elkaar", dat zegt genoeg!"

Sfeer

Zodra je door de grote poort bij Nei Skoen aankomt zie je al in de buitenruimte verschillende creaties van de deelnemers. Hier adem je al direct de gezellige sfeer, ongeacht de weersomstandigheden, overal is aan gedacht. Er is een overkapping waaronder vrijwel altijd enkele deelnemers met elkaar zitten te kletsen, wat te eten en te drinken of een sigaretje te roken. Als het regent zit je droog, als het koud is kun je jezelf warmen aan een houtvuurtje en bij goed weer geniet je samen of alleen van de zon op je gezicht in een comfortabele stoel. De muren en de poorten zijn kleurrijk beschilderd, verschillende deelnemers hebben hier een steentje aan bijgedragen.

Deelnemer: "Iedereen ontvangt elkaar. Het is maar net wie er het dichtst bij de deur staat, die begroet de bezoekers. Het voelt zo, als je op dinsdag voor het eerst bent binnengekomen, voelt het alsof je er op maandag ook bent geweest. Je denkt: ik ben hier ooit eerder geweest. Het is fijn, het is warm. Er is geen drempel. Iedereen is gelijk. Niemand van Nei Skoen loopt rond alsof hij de directeur of de secretaris is. Iedereen is hetzelfde, gewoon zoals wij."

Als je door de deur naar binnen gaat word je ondergedompeld in de warmte en gezelligheid van de mensen en de hoeveelheid kunst om je heen, allemaal creaties van de deelnemers. Je raakt niet uitgekeken, niet uitgeluisterd en vooral, niet uitgevoeld. Mensen maken samen of in hun eentje muziek, ze werken aan verschillende eigen- of groepskunstwerken met verf, hout, klei en textiel. Alles wat je ziet is door de deelnemers zelf gecreëerd.

Uit de keuken komen heerlijke geuren voor de gezamenlijke maaltijd waarvoor iedereen die wil om 17 uur kan aanschuiven. Men is dankbaar voor het lekkere eten dat samen wordt gedeeld. Hoe fijn is het om niet alleen op de bank een kale boterham te moeten eten of een maaltijd uit de instellingskeuken, maar een dag bij Nei Skoen samen af te sluiten, om grote complimenten aan de koks te kunnen geven en aan tafel grapjes te maken en terug te kijken op een fijne dag en misschien de kansen die er morgen weer zijn.

Deelnemer: "Het is een fijne omgeving, hier is warmte en gezelligheid. Er hangt een open sfeer. Je hoeft je niet bloot te geven als je dat niet wilt, maar je mag alles zeggen. Niemand vindt daar iets van of vertelt het door aan anderen. Je kunt de mensen hier vertrouwen. Laatst heb ik buiten bij het vuurtje lekker zitten kletsen met een vrouw, die kende ik nog niet, maar we hebben heel fijn gepraat met elkaar, over van alles en nog wat."

Deelname aan Nei Skoen geeft en vergroot het vertrouwen, in jezelf en in anderen. Mensen krijgen de ruimte om zich te ontplooien, vanuit hun eigen wensen en in hun eigen tempo.

Deelnemer: "Ik heb sinds juli een vrijwilligerscontract bij NSk. Hierdoor voel ik me weer

gewaardeerd. En door de training van NSk 'Vertel je verhaal' lijkt het me leuk om verder te gaan als ervaringswerker. Door NSk voel ik dat ik weer aan het groeien ben en bezig ben met mijn herstel. Zelfs nu ik merk dat mijn stemming nu niet zo optimaal is, zak ik nu niet verder weg zoals vorig jaar, omdat ik nu Nei Skoen heb!"

Deelnemer: "Ze zeggen bij NSk dat ik een kartrekker ben, met de workshops enzo. Daar ben ik best wel trots op."

Ervaringsdeskundigheid en evenwaardigheid

Tijdens een interview vertelt een deelnemer in geuren en kleuren over zijn leven, over zijn drijfveren om naar Nei Skoen te komen en over de gevoelens die dit bij hem oproept. Hij was 30 jaar lang verslaafd aan verschillende verdovende en stimulerende middelen en leefde afwisselend op straat en in verschillende instellingen voor maatschappelijke opvang, ggz en afkickklinieken. Sinds een jaar heeft hij de behoefte om de wereld nuchter te beleven. Hij is inmiddels gestopt met heroïne en cocaïne, ziet nu nog een uitdaging om ook te stoppen met het gebruiken van speed en slaappillen, maar, alles op zijn tijd. Op de vraag wat Nei Skoen voor hem betekent vertelt hij over een ervaringsdeskundige van Nei Skoen. Hij omschrijft wat die voor hem betekent, wat die hem brengt en wat dat met hem doet.

"Ik kan niet in zijn hoofd kijken, maar, hij heeft zijn hart op de goede plaats zitten, hij wil ergens voor gaan. Wat hij in zijn leven geleerd heeft, dat kan hij delen met anderen. Hij kan anderen mensen daarmee helen. Hij pakt zijn gitaar en begint te zingen, en op een gegeven moment komen er steeds meer mensen luisteren. Hij ziet aan verschillende mensen, hij kan zich ook in de situatie van mensen verplaatsen die het heel moeilijk hebben. Hij kan ze iets bieden, al is het een luisterend oor, of iets wat hij zelf heeft meegemaakt. Want, dat is het leuke, hij heeft zelf ook in de shit gezeten vroeger. Ik merk bij veel mensen die helemaal geen ervaringen hebben, dat die er toch anders tegenaan kijken dan mensen die het letterlijk zelf meegemaakt hebben. Dat is denk ik ook een grote kracht van hem."

Het verhaal van deze deelnemer is absoluut een exemplarisch voorbeeld, het staat representatief voor wat ervaringsdeskundigheid kan bijdragen aan herstel en aan het kunnen hanteren van eigen kwetsbaarheden én die van anderen. Het zit soms in ogenschijnlijk kleine dingen, maar met een groot effect. De leden van Nei Skoen zetten hun ervaringsdeskundigheid op eigen natuurlijke wijze in, op basis van presentie, wederkerigheid en evenwaardigheid.

Hoe men bij Nei Skoen de eigen ervaringsdeskundigheid inzet is letterlijk zichtbaar. Leden en deelnemers schuiven regelmatig aan bij verschillende activiteiten, om eraan mee te doen óf met een bakkie koffie. Eerst wordt er wat afgetast, in alle rust. Zo nu vertelt iemand een anekdote over zichzelf. Dit gebeurt met veel respect en een flinke dosis humor. Er wordt veel gelachen samen. Er is warm en écht contact. Leden van Nei Skoen maken verbinding met de mensen door er te zijn en door de wederkerigheid zichtbaar te maken. Door te benoemen

welke talenten iemand heeft. Door deze woorden word je (weer) trots op jezelf, op wie je bent en op wat je doet én op wat je betekent voor anderen, want soms ben je dat vergeten. Een van de ervaringsdeskundigen maakt muziek, als een soort ‘Rattenvanger van Hamelen’ volg je hem en wil je meedoen. Het creëert letterlijk een sfeer van vertrouwen in jezelf en in anderen:

“Jij kunt het ook, kom maar, ook al is het spannend, we doen het gewoon samen.”

Bij Nei Skoen is ervaringsdeskundigheid de basis in het inmiddels rijke trainingsaanbod. Deelnemers volgen gratis verschillende trainingen, zoals ‘Vertel je herstelverhaal’, ‘herstellen doe je zelf’ en ‘Hoe zet je een zelfhulpgroep op?’ (zie **bijlage 4** voor een uitgebreid overzicht van de activiteiten).

Zelfhulptradities

We zien bij Nei Skoen een redelijk grote groep deelnemers met persoonlijkheidsproblematiek, die vanuit de aard van hun aandoening op andere plaatsen moeilijk begeleidbaar blijken. Bij Nei Skoen wordt niemand ‘begeleid’, maar is sprake van zelfhulp en samenkracht: deelnemers ondersteunen elkaar op basis van de eigen ervaringen. De tradities van Nei Skoen zijn ontleend aan de basisprincipes van zelfhulp, het zijn de waarden van Nei Skoen en de geven aan hoe men zich tot elkaar en tot de buitenwereld verhoudt.

Een vorm waarin de tradities tot uiting komen is ‘De Bubbel’. De Bubbel is een manier waarop men bij NSk ‘vergadert’. In de bubbel is iedereen evenwaardig, er is steeds één iemand aan het woord, er wordt niet gediscussieerd en er wordt kort besproken wat er verbeterd kan worden, wat anders kan. Iedereen heeft zijn of haar eigen inbreng, want tien mensen weten meer dan één. De spelregels zijn ontleend aan de werkwijze van een zelfhulpgroep.

Deelnemer: “Het maakt niet uit waar je vandaan komt, hoe oud je bent, wat je geleerd hebt. Er zit er altijd een ingeving tussen waar niemand anders aan gedacht heeft. En die wordt meteen meegenomen en geëerd. Dat is meteen motivatie voor de volgende keer, dat je wéér mee gaat denken. Want je mag meedenken, als je iets zegt is het van ‘wauw, top, gaan we doen, houden we erin’. De eerstvolgende keer heb je nog steeds die motivatie, dat geeft je ook kracht, ‘ik word wél serieus genomen, ik hoor er wél bij, ik mag meedoen’. Dat is fijn.”

Niet alleen de deelnemers van NSk, maar ook andere aanwezigen mogen aanschuiven. Iedereen is welkom in de bubbel, het gaat iedereen aan, iedereen mag meedenken, zolang men de tradities in ere houdt. De Bubbel duurt ongeveer een kwartier, dat is lang genoeg om de belangrijkste punten te bespreken, om ieder zijn stem te laten horen over de praktische dingen die geregeld moeten worden, het omgaan met de tradities en persoonlijke zaken.

Nei Skoen in de wijk

Nog voordat er in 2017 deelnemers bij Nei Skoen waren verspreidde een lokale politieke

partij al protestbrieven in de brievenbussen van omwonenden. Dit beïnvloedde sterk de stemming onder buurtbewoners en dit werd duidelijk zichtbaar en voelbaar tijdens een introductiebijeenkomst van Nei Skoen en de gemeente Helmond in een wijkgebouw, met zo'n 90 aanwezigen, waaronder enkele bestuursleden van Nei Skoen, de wethouder, lokale gemeenteraadsliden en de wijkpolitie. Waar er bij aanvang ruis, onrust en zelfs woede was vanuit wijkbewoners en vanuit de lokale politiek zien we nu wederzijdse warmte en betrokkenheid. Nei Skoen heeft heel adequaat gereageerd op de spanningen die er waren, vanuit openheid en met geduld. Dit geduld is dan ook gebaseerd op de 9^e traditie:

“De Recovery Learning Community mengt zich niet in publieke debatten buiten Nei Skoen om zodat wij niet betrokken raken in publieke verdeeldheid.”

De relatie tussen leden en deelnemers van Nei Skoen met de wijk is goed: wijkbewoners en hun kinderen lopen met regelmaat binnen, er is actieve samenwerking met het naastgelegen fitnesscentrum, de omgeving wordt in gezamenlijkheid schoongehouden en tuintjes worden ingericht en opgeknapt. Tientallen kinderen (vanuit de wijk, maar vooral via Bijzonder Jeugdwerk Helmond en de (klein)kinderen van deelnemers) kwamen Sinterklaas vieren bij Nei Skoen, samen met de deelnemers, voor wie het plezier rondom dit kinderfeest soms een wrange bijmaak heeft.

Deelnemer: “Ik heb mijn kind al 8 jaar niet gezien. Sinterklaas is voor mij ieder jaar weer vreselijk. Ik heb het dus ook altijd ontweken, in de maand december komt dat altijd terug. Maar dit jaar ben ik het voor het eerst in al die jaren weer aangegaan. Ik heb bij het Sinterklaasfeest bij Nei Skoen meegedaan, samen met de kinderen uit de buurt. Ik heb achter de schermen geholpen, samen met de kok in de keuken.”

Nei Skoen als regionale samenwerkingspartner

NSk werkt actief samen met verschillende regionale professionele netwerkpartners, waaronder GGZ Oost-Brabant, Novadic-Kentron, woonpartners, Leger des Heils, SMO, Bijzonder Jeugdwerk Helmond, de LEVgroep, Senzer en ORO. Zij maken deel uit van de Vrienden van Nei Skoen, die fungeren als een raad van advies én als samenwerkingspartner. Elke twee maanden komen zij op informele doch gestructureerde en constructieve wijze samen bij NSk, onder het genot van een door deelnemers bereide maaltijd.

Daarnaast participeert NSk actief in diverse wijkverbeterende overlegvormen in Helmond. In dit kader gaan zij groepscoaching verzorgen voor wijkagenten, wijkverpleegkundigen, huisartsen, mensen van de LEVgroep. De bijeenkomsten zijn uiteraard gericht op de wensen en behoeften van de deelnemers en gaan over écht contact maken, zorgen voor evenwaardigheid en het bespreekbaar maken van gevoelige onderwerpen. De mindset is het uitgaan van wensen, behoeften en mogelijkheden van mensen, in plaats van belemmeringen en problemen.

Herstelbeweging in Helmond

Nei Skoen profileert zich als de laagdrempelige stigmapvrije ontmoetingsplaats en de herstelgemeenschap die zij wil zijn. Nei Skoen noemt zich een Recovery Learning Community naar Amerikaans voorbeeld. Eerder typeerden we Nei Skoen als een sociaal maatschappelijk initiatief dat vanuit ervaringsdeskundigheid is ontstaan, waar deelnemers uiting geven aan hun passie. Op basis van de onderzoeksresultaten kunnen we Nei Skoen duiden als een herstelacademie, door Boertien en Harmsen (2017) omschreven als “een plek waarin mensen zich willen ontwikkelen voorbij wat hen kwetsbaar maakt”. De wijze waarop Nei Skoen dit vormgeeft en zichzelf profileert in het regionale landschap van zorg en welzijn werkt als een olie-vlek. Nei Skoen creëert als het ware een herstelbeweging in Helmond, gebaseerd op zowel de kracht van zelfhulp en ervaringsdeskundigheid als op de basisprincipes van de SRH. Dit wordt gezien en gedragen door zowel de deelnemers van Nei Skoen als door relevante netwerkpartners vanuit GGZ-Oost-Brabant, FACT, de LEVgroep, Novadic-Kentron, SMO, Woonpartners, Bijzonder Jeugdwerk. Nei Skoen breidt verschillende activiteiten uit naar andere plekken in Helmond en heeft als doel om de Recovery Learning Community verder regionaal te realiseren. Nei Skoen ondersteunt gelijksoortige initiatieven op andere plaatsen in Nederland, waaronder in de buurtgemeentes Gemert en Deurne. Er zijn inmiddels diverse partijen die deze ambities ondersteunen. Nei Skoen heeft inmiddels een duidelijke plek in het spectrum van zorg- en dienstverlening. Ze bieden preventie ter voorkoming van behandeling en overbruggingsaandacht voorafgaande aan bijvoorbeeld een ggz-traject, maar ook ‘dagbesteding’ (nooit als een doel op zich), onderhoud en daarmee het voorkomen of begeleiden van terugval. Het lukt Nei Skoen goed om zich met deze doelen te profileren en te verbinden aan de netwerkpartners in Helmond. Daarnaast leveren zij regionaal, landelijk én internationaal een belangrijke bijdrage aan de opmars van herstelacademies.

“Een herstelacademie is er voor allen, overstijgt de psychiatrie. Het gedachtegoed en de benaderingswijze zijn algemeen toepasbaar in situaties waarin mensen zich willen ontwikkelen voorbij wat hen kwetsbaar maakt. De ontplooiing van herstelacademies verdient steun vanuit het brede maatschappelijke veld op een manier die past bij de manier van werken.”
(Boertien & Harmsen, 2017)

Tot slot: Vragen en Aandachtspunten

- De gemeente Helmond was benieuwd in hoeverre bepaalde interventies van NSk leidden tot de preventie van toeleiding naar zwaardere hulp (zoals 1e en 2e lijnszorg). Wij constateren hierin geen direct causaal verband. Wel hebben we gezien dat de deelname aan NSk in enkele gevallen juist heeft geleid tot de toeleiding naar nieuwe professionele hulpverlening of dat het deelnemers stimuleert om zorgvuldiger om te gaan met de afspraken die er bestaan in huidige begeleidingstrajecten.

- Enkele respondenten geven aan dat het voor hen soms te druk en rumoerig is bij Nei Skoen, waardoor ze het moeilijk vinden om zich op hun werkzaamheden of een gesprek te concentreren. Het creëren van een stilteruimte heeft grote prioriteit. Wij moedigen de plannen van Nei Skoen voor een chalet op de buitenplaats aan.
- De onderzoeksresultaten laten zien een hoge mate van persoonlijke binding zien. Naast de charme én successen op het gebied van persoonlijk herstel van deelnemers brengt dit ook risico's met zich mee. Gezien de continuïteit en duurzaamheid is het namelijk een belangrijke vraag in hoeverre de deelnemers zich niet alleen binden aan specifieke ervaringsdeskundige personen, maar betrokken zijn en blijven bij de initiatieven van de stichting als geheel.
- Op een bepaald moment krijgen verschillende deelnemers een vrijwilligerscontract bij Nei Skoen. Dit vergroot het gevoel en zorgt voor gedeeld eigenaarschap. In hoeverre bestaat er een 'open' systeem voor de beschikbare vrijwilligersplekken?
- De toeloop in deelnemers is bijzonder groot. Dat betekent dat er aanzienlijk meer tijd nodig is voor een aantal algemene taken zoals agendabeheer, telefoonbeheer, sleutels beheren, onderhoud, coördinatie van activiteiten etc. Nei Skoen is hoe dan ook een 'klein bedrijfje' geworden waar wekelijks heel veel mensen komen. Dat vraagt om een ander level van beheer en coördinatie. De ervaring leert dat de deelnemers hier als vrijwilligers een beperkte rol in kunnen spelen. Een beheerdersfunctie (conciërge / coördinator?) zou e.e.a. meer body kunnen geven en met name meer bestendinging.
- Het verantwoorden van het rendement van de werkwijze, zónder de basisprincipes en uitgangspunten van zelfhulp te schenden, blijft een spanningsveld. Wij zien dit vooral als een aandachtspunt voor de gemeente Helmond. Blijf hierover actief met elkaar in gesprek, op basis van wederzijds vertrouwen en gedeelde belangen. Vanuit actuele landelijke onderzoeksresultaten weten we dat niet alle verbeteringen plaatsvinden op individueel niveau, maar vooral ook op collectief niveau. Veranderingen die op langere termijn wat teweeg kunnen brengen kosten nu eenmaal tijd en kunnen soms op korte termijn 'onzichtbaar zijn' (Cadat-Lampe, Lucassen, Nourozi, & Sok, 2018).
- Tip aan de gemeente Helmond: leden van Nei Skoen zijn relevante gesprekspartners bij het ontwikkelen van beleid om de leefwereld van de inwoners van Helmond te verbeteren. Betrek hen bij het aanpassen en doorontwikkelen van (nieuw) beleid en maak gebruik van hun expertise op het gebied van herstelondersteunende zorg, zelfhulp en ervaringsdeskundigheid.

Referenties

- Abma, T.A. (2014). Responsieve evaluatie: onderzoek dat niet wil controleren maar leren. *Sociale Vraagstukken*. Geraadpleegd van <https://www.socialevraagstukken.nl/responsieve-evaluatie-onderzoek-dat-niet-wil-controleren-maar-leren/>
- Abma, T.A., & Widdershoven, G.A.M. (2006). *Responsieve methodologie. Interactief onderzoek in de praktijk*. Den Haag: Uitgeverij LEMMA.
- Bijl, R., Boelhouwer, J., & Wennekers, A. (Reds.). (2017). *De sociale staat van Nederland 2017*. Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau.
- Boertien, D., & Harmsen, K. (2017). *Herstelacademie. Vrijplaats voor eigen ontwikkeling*. Utrecht: Werkplaats Herstelondersteuning.
- Boevink, W. (2017). *HEE! Over Herstel, Empowerment en Ervaringsdeskundigheid in de psychiatrie* (Proefschrift). Universiteit Maastricht, Utrecht: Trimbos-instituut.
- Boevink, W., Plooy, A., & Rooijen, S. van (Reds.). (2006). *Herstel, empowerment en ervaringsdeskundigheid van mensen met psychische aandoeningen*. Amsterdam: SWP.
- Boonstra, J., & Caluwe, L. de. (2006). Intervenieren en veranderen: zoeken naar betekenis in interacties. *M&O, Tijdschrift voor Management en Organisatie*, 60(3/4), 5-33.
- Brink, C., Lucassen, A., Middelaar, M., & Poll, A. (2013). *Methoden en instrumenten zelfregie. Voor ondersteuning van mensen in kwetsbare situaties*. Utrecht: Movisie.
- Brouwers, E. (2014). *Expertmeeting Zelfhulp* [Powerpoint Presentatie tijdens Expertmeeting VWS over zelfhulp, Den Haag]. Tilburg University/Tranzo.
- Cadat-Lampe, M., Lucassen, A., Nourozi, S., & Sok, K. (2018). *Ervaringskennis in beleid. Zo benut u optimaal ervaringskennis en -deskundigheid*. Utrecht: Movisie.
- Den Hollander, D., & Wilken, J.P. (2015). *Zo worden cliënten burgers. Praktijkboek Systematisch Rehabilitatiegericht Handelen* (vijfde herziene). Amsterdam: SWP.
- Gemeente Helmond. (2017). *Overeenkomst voor Inzet Zelfhulp en Ervaringsdeskundigheid* (Projectopdracht Nei Skoen, 6 maart 2017). Helmond.
- Gemeente Helmond. (2017, 6 maart). *Overeenkomst Zelfhulp & Ervaringsdeskundigheid* (Projectopdracht Nei Skoen). Gemeente Helmond. Helmond.
- Gielen, P., Godemont, J., Matthijs, K., & Vandermeulen, A. (2012). *Mensen helpen mensen. De kracht van zelfhulp en lotgenotencontact*. Tiel: LannooCampus.
- Gijzel, S. van. (2013). *Methodebeschrijving Systematisch Rehabilitatiegericht Handelen*. Utrecht: Kenniscentrum Sociale Innovatie.
- Godemont, J., & Meulen, M. van der. (2014). De effecten van zelfhulpgroepen. In J. Steyaert & R. Kwekkeboom. (Reds.), *Gesteund door zelfhulp* (pp. 37-46). Utrecht: Movisie.
- Hal, K. van. (2013). *Jongeren en zelfhulp* (Bachelor thesis). Fontys Hogeschool Sociale Studies, Eindhoven.
- Klerk, M. de, Boer, A. de, Kooiker, S., Plaisier, I., & Schyns, P. (2014). *Hulp geboden. Een verkenning van de mogelijkheden en grenzen van (meer) informele hulp*. Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau.
- Kooij, A. van der, & Keuzenkamp, S. (2018). *Ervaringsdeskundigen in het sociaal domein: wie zijn dat en wat doen ze?* Utrecht: Movisie.
- Kuijpers, M., Rijt, M. van de, & Wezenberg, V. (2018). *Jongeren op weg naar zelfhulp*. Eindhoven: Stichting Zelfhulp Netwerk Zuidoost-Brabant.
- Lub, V. (2014). *Kwalitatief evalueren in het sociale domein. Mogelijkheden en beperkingen*. Den Haag: Boom Lemma.
- Meddings, S., McGregor, J., Roeg, W., & Shepherd, G. (2015). Recovery colleges: quality and outcomes. *Mental Health and Social Inclusion*, 19(4), 212-221. doi: 10.1108/MHSI-08-2015-0035
- Migchelbrink, F. (2016a). *De kern van participatief onderzoek*. Amsterdam: SWP.
- Migchelbrink, F. (2016b). *Handboek praktijkgericht onderzoek*. Amsterdam: SWP.
- Mols, J. (2014). Dilemma's in de Praktijk van Lotgenotencontact. In L. Linders & D. Feringa. (Reds.), *De Kunst van het Laten. Doe-het-zelf-zorg en rolverwarring in tijden van transitie* (pp. 33-48). Utrecht: Movisie.
- Movisie. (2014). *Zelfhulp: vat op eigen zorgen. Een logische stap voor gemeenten in de nieuwe Wmo* Geraadpleegd van [https://www.movisie.nl/sites/default/files/alfresco_files/zelfhulp-vat-op-eigen-zorgen%20\[MOV-3957726-1.0\].pdf](https://www.movisie.nl/sites/default/files/alfresco_files/zelfhulp-vat-op-eigen-zorgen%20[MOV-3957726-1.0].pdf)
- Movisie. (2018). *Werkplaatsen Sociaal Domein* [Webpagina]. Geraadpleegd van <https://www.werkplaatsensociaaldomein.nl/>
- Out of the Box TV. (19 maart 2018). *Out of the Box bij Nei Skoen in Helmond* [Videobestand]. Geraadpleegd op

- 13 april 2018, van <https://www.youtube.com/watch?v=sd795rYIsC0>
- Parie, L. (2017). *Op eigen Kracht. De relatie tussen zelfmanagement, zorgbehoeften en kwaliteit van leven nader bekeken* (Master Thesis). Universiteit Utrecht / Trimbos-instituut / Sociaal en Cultureel Planbureau, Utrecht.
- Rapp, C.A., & Goscha, R.J. (2006). *The strenghts model. A recovery oriented approach to mental health services*. New York: Oxford University Press.
- Razenberg, I. (2016). *Inclusie bij burgerinitiatieven*. Utrecht: Kennisplatform Integratie & Samenleving. Geraadpleegd op 13 oktober 2016, van <https://www.kis.nl/sites/default/files/bestanden/Publicaties/inclusie-bij-burgerinitiatieven.pdf>
- Regenmortel, T. van, Steenssens, K., & Steens, R. (2016). Empowerment onderzoek: een kritische vriend voor sociaal werkers. *Journal of Social Intervention: Theory and Practice*, 25(3), 4-23.
- Riessman, F. (1965). The 'helper' therapy principle. *Social Work*, 10(2), 27-32.
- Steyaert, J., & Kwekkeboom, R. (Reds.). (2014). *Gesteund door zelfhulp*. Utrecht: Movisie.
- Weerman, A. (2012). *Deskundig door de verslaving: praktijken en dilemma's bij de inzet van ervaringsdeskundigheid*. Amsterdam: SWP.
- Weerman, A. (2016a). *Ervaringsdeskundige zorg- en dienstverleners. Stigma, verslaving & existentiële transformatie*. Delft: Eburon Uitgeverij.
- Weerman, A. (2016b). *Ervaringsdeskundige zorg- en dienstverleners. Stigma, verslaving & existentiële transformatie* (Academisch proefschrift.). Delft: Eburon.
- Wilken, J.P. (2006, 2016). *Beoordeling Kwaliteit van Leven* (Onderzoeksinstrument). Gebaseerd op *Manchester Short Quality of Life* (MANSA), Priebe, Huxley, Knight & Evenas (1999); *Domeinen SRH*, Wilken & Den Hollander (1999, 2012),
- Wilken, J.P., & Den Hollander, D. (Reds.). (2016). *Handboek integrale rehabilitatiebenadering. Theorie en praktijk van het Systematisch Rehabilitatiegericht Handelen*. Amsterdam: SWP.
- WSD. (2017). *Zelfhulp & Ervaringsdeskundigheid in de gemeente Helmond* (Projectplan 31 mei 2017). Werkplaats Sociaal Domein Noord-Brabant Fontys. Lectoraat Sociale Veerkracht, Eindhoven.

Bijlage 1 Meetinstrument KvL-profiel

Voornaam deelnemer	
Datum	
Meting Omcirkelen welke van toepassing is	1 ^e – 2 ^e – 3 ^e
Afgenomen door	

1. Geef eerst uw eigen algemene beoordeling van uw leven met een cijfer op een schaal van 1 tot 10.
2. Geef vervolgens voor elk domein uw eigen waardering met een cijfer op een schaal van 1 tot 10.

	Cijfer van 1-10
Algemene beoordeling van mijn Kwaliteit van Leven op dit moment	
Levensdomeinen	Cijfer van 1-10
Wonen	
Werken	
Leren	
Vrijtijdsbesteding	
Persoonlijke domeinen	Cijfer van 1-10
Zorg voor jezelf en anderen	
Welzijn en Gezondheid	
Relaties	
Veiligheid	

Eventuele toelichting kunt u hier opschrijven

Over een tijd willen we u opnieuw vragen dit Kwaliteit van Leven profiel in te vullen. We willen dan ook graag van u weten of de activiteiten waaraan u bij Nei Skoen deelneemt invloed hebben op uw kwaliteit van leven.

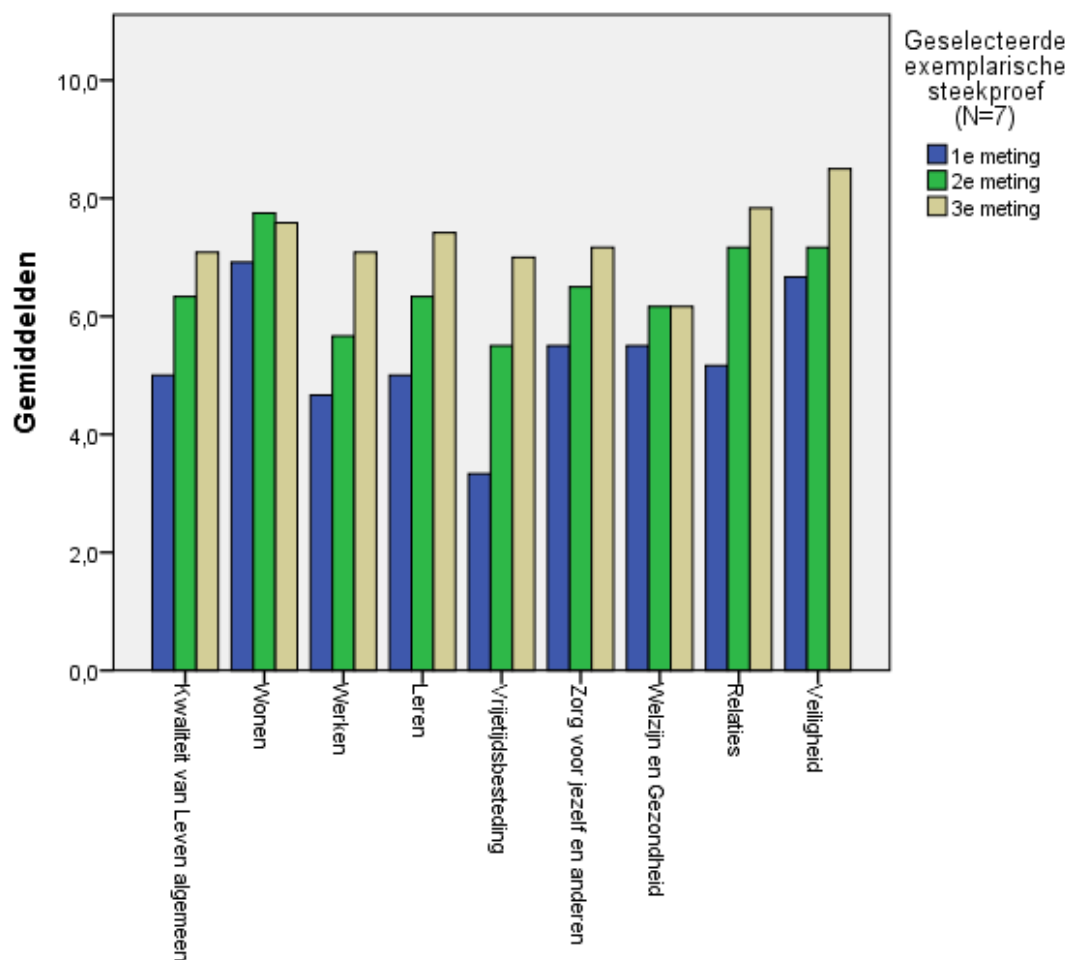
Bijlage 2 Statistische output metingen KvL-profiel

Zoals in paragraaf 1.3.1 staat beschreven vond bij 35 deelnemers van NSk een 1^e meting plaats aan de hand van het KvL-profiel. Aan het einde van fase twee volgde bij 22 respondenten een 2^e meting en in fase drie is bij 7 respondenten sprake van een 3^e meting. Bij beide metingen is sprake van een geselecteerde steekproef, waardoor de resultaten representatief en generaliseerbaar zijn naar de beoogde deelnemerspopulatie van NSk, waarbij in bijzonder voor de steekproef van de 3^e meting geldt dat deze exemplarisch is voor de specifieke doelgroep die de gemeente Helmond in het bijzonder beoogt te bereiken middels zelfhulp en ervaringsdeskundigheid. Deze respondenten zijn in het kader van het onderzoek intensief gevolgd vanaf het begin van hun deelname en zij hebben geparticipeerd in alle vormen van dataverzameling.

De volgende pagina's tonen allereerst de statistische output van de representatieve metingen, weergegeven in staafdiagrammen met daarbij de corresponderende beschrijvende tabellen. Hierna volgt een gecombineerd totaaloverzicht van de kwalitatieve toelichtingen van de respondenten per leefgebied.

Statistische output 1e, 2e en 3e meting (N=7)

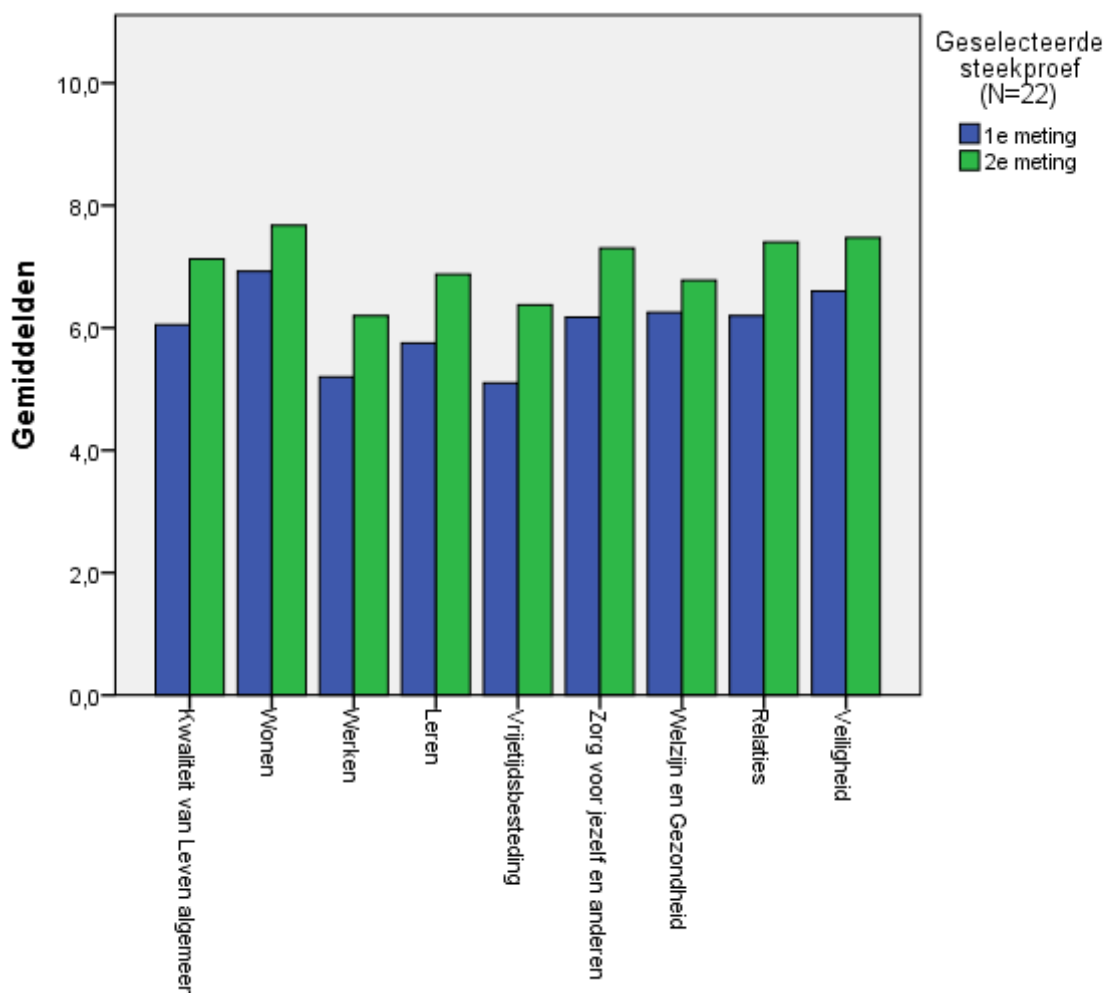
Dit betreft de geselecteerde steekproef uit deelnemers van NSk die exemplarisch is voor de door de gemeente Helmond beoogde doelgroep. Deze respondenten zijn intensief gevolgd gedurende de gehele looptijd van het onderzoeksproject.

Descriptive Statistics Exemplarische geselecteerde steekproef (N=7)	Gemiddelden 1 ^e meting	Gemiddelden 2 ^e meting	Gemiddelden 3 ^e meting	Verschil van 1 ^e en 3 ^e meting
Kwaliteit van Leven algemeen	4,571	5,714	6,357	1,786
Wonen	6,643	7,071	7,214	0,571
Werken	4,667	5,667	7,083	2,416
Leren	5,000	6,333	7,417	2,417
Vrijtijdsbesteding	3,571	5,857	7,143	3,572
Zorg voor jezelf en anderen	5,571	5,714	7,143	1,572
Welzijn en Gezondheid	5,286	5,429	6,286	1,000
Relaties	5,143	6,286	8,000	2,857
Veiligheid	6,286	6,429	8,286	2,000

Statistische output 1e en 2e meting (N=22)

Dit betreft de representatieve geselecteerde steekproef uit vaste deelnemers van NSk, die op frequente basis aanwezig zijn bij NSk en deelnemen aan de interventies zoals die door de gemeente Helmond zijn beschreven.

Descriptive Statistics Geselecteerde steekproef (N=22)	Gemiddelden 1 ^e meting	Gemiddelden 2 ^e meting	Verskil van 1 ^e en 2 ^e meting
Kwaliteit van Leven algemeen	5,955	6,932	0,977
Wonen	6,841	7,432	0,591
Werken	5,286	6,238	0,952
Leren	5,762	6,929	1,167
Vrijtijdsbesteding	5,091	6,432	1,341
Zorg voor jezelf en anderen	6,159	6,955	0,796
Welzijn en Gezondheid	6,182	6,523	0,341
Relaties	6,143	7,095	0,952
Veiligheid	6,500	7,205	0,705

Kwalitatieve toelichtingen per leefgebied 1e, 2e en 3e meting (N=29)

Statistic output	Toelichtingen 1 ^e meting	Toelichtingen 2 ^e meting	Toelichtingen 3 ^e meting
Kwaliteit van Leven algemeen	Ik ben nog in vroeg herstel, alle levensdomeinen ontwikkelen zich niet gelijktijdig. Ik ben hier binnengelopen met het idee "mezelf ontdekken, wat kan ik nog meer bereiken? Ik heb behoefte aan stabiliteit en balans werk en privé. Ik zeg altijd tegen mezelf: "Over een half jaar gaat het beter". Ik zie geen toekomst meer. Ik zit in de put. Leven redelijk op orde. Zoek soms nog wel naar rust in financiën. Vooraf de domeinen vrijetijdsbesteding, wonen en relaties mogen verbeteren.	Door de cursus 'herstellen doe je zelf' heb ik weer motivatie gekregen, zelfs weer doelen. NSk voelt voor mij fijn, en geeft weer mogelijkheden voor het bouwen van mijn toekomst. Het gaat op en af.	
Wonen	Doel: op mezelf wonen. Door mijn ziekte van woonsituatie veranderd (verpleeghuis) Ik heb een eigen huurhuis Ik heb een fijne eigen plek (huis). Ik woon op Padua	Ik ben mijn veranda aan het opknappen. Ik heb ruzie met mijn burens, wil graag verhuizen naar Helmond, maar dat is niet makkelijk. Ik hoop standvastigheid te krijgen met wonen. Ik heb mijn plek gevonden in woonsituatie.	Thuis zijn is moeilijk voor mij.

Werken	Is voor mij een aandachtspunt. Ik doe helemaal niks meer Ik doe vrijwilligerswerk dat ik leuk vind. Doel: diploma jongerenwerk behalen en betaald werk. Ik heb geen werk. Ik werk niet, zit in de ziektewet. Ik wil werk waar ik goed in ben. Niks, niet eens meer een sollicitatie. Ik ben met pensioen.	Gisteren heb ik een gesprek gehad voor werk, morgen contract ondertekenen. Ik ben weer bezig met denken aan werk. Ik doe nu weer vrijwilligerswerk. Ik heb werk. Misschien kan ik mee als rijder met mijn broer. Ik ben met pensioen.	
Leren	Ik ben er niet mee bezig. Ik ben net met school begonnen. Ik kwam hier met mijn neef, ik wou écht leren, puur muziek! Ik wil een opleiding tot ervaringsdeskundige gaan volgen.	Creativiteit en schilderen, dat heb ik bij NSk geleerd. Ik ben weer bezig met wat ik wil en kan. Ik leer hier meer dan op school. Ik moet leren om weer zelf dingen te doen. Ik sta weer open voor nieuwe dingen. Ik volg nu de cursus 'herstellen doe je zelf' bij NSk.	Bij NSk heb ik geleerd voor mezelf op te komen, conflicten aan te gaan en uit te praten, i.p.v. te vermijden en uit de weg gaan.
Vrijtijdsbesteding	Ik ga veel met de brommer weg. Vluchten voor de negativiteit. Ik heb altijd veel aan fitness gedaan, maar nu doe ik niks meer.	Bij NSk ben ik aan het ontdekken wat ik wil en kan. Ik ben altijd hier als ik vrij ben, dan heb ik altijd iets te doen.	Door omstandigheden ben ik minder hier geweest.

	Ik vind dagbesteding belangrijk. Ik heb met mijn begeleider van het FACT afgesproken dat ik 6x bij NSk ga kijken. Muziek en techniek zijn voor mij het áller belangrijkste. In de zomer zie ik mijzelf hier als huistechniker op een laddertje staan, repareren, inbouwen. Alles wat kapot kan wil ik maken.	Ik ben weer actiever, ik ben weer volop bezig met art & design. Ik kom wekelijks bij NSk, maar de weekenden zijn zó lastig. Ik was coach bij een voetbalclub, maar daar is alcohol echt een risico. Ik moet meer dingen ondernemen. Ik wil nu naar de kerk. Mijn herstel is 100% gestructureerd, ik ben 6 dagen bij Nei Skoen en 1 dag mantelzorger voor mijn ouders. Ik zou wel vaker iets anders willen doen, zoals bijvoorbeeld naar het theater ofzo. NSk is een fijne plek om te zijn. NSk biedt mij de mogelijkheden iets te doen. Ik heb nu meer te doen.	
Zorg voor jezelf en anderen	Ik wil binnen NSk leren beter mijn grenzen aan te geven. Ik zorg heel slecht voor mezelf. Zorg voor mezelf vind ik toch wel belangrijk, is altijd zo geweest. Zorgen voor mezelf een 4, voor anderen een 7.	Dit is de 1e traditie van NSk, het principe van zelfhulp, de kern van NSk. Hier ben ik weer bewust mee bezig. Ik ben assertiever geworden. Ik heb op Facebook gezet dat ik een alcoholist ben, heb er alleen maar positieve reacties van gekregen. Zorgen voor mezelf een 5, voor anderen	Hier ben ik met mijn professionele begeleider mee bezig geweest. In eerste instantie weinig zelfzorg, nu meer zelfzorg in huishouden

		een 7.	
Welzijn en Gezondheid	Ik ben erg depressief. Ik drink 20 blikken bier per dag, eet niet, ben 30 kilo afgevallen, zit op het randje van de afgrond. Ik was niet echt vrolijk, gewoon...zo... Uiterlijk wel, psychisch niet. Ik had eerder naar de dokter moeten gaan. Vergeleken met 2 mnd. geleden voel ik me nú al een stuk fijner door mijn werkzaamheden bij NSk (zingeving / mee-doen).	Ik ben nu 42 dagen clean, ik ben weer 16 kg aangekomen, eet 3x per dag. Ik ben sinds mei '18 gestopt met de coke. Ik ga hypnotherapie volgen om mijn standvastigheid te vergroten. Ik heb door mijn deelname aan NSk een stap gezet naar ambulante professionele begeleiding. Ik heb een hernia. Ik zit ook in therapie bij de GGz, dat brengt me ook iets. Ik heb nu medicijnen voor mijn hart.	Ik heb veel lichamelijke klachten. Ik heb een mindere periode gehad, er zijn hier bij NSk veel zorgen om mij geweest.
Relaties	Aandachtspunt. Ik heb vrienden in Sittard, verder niet. Ik hoop hier nieuwe contacten te krijgen. Ik vind sociale contacten belangrijk. Ik wil meer voor mijzelf opkomen. Ik zie mijn kind niet meer. Mijn broer! Mijn vrouw is bij me weg, mijn kinderen zie ik amper.	Ik heb geen contact met mijn kind en mijn zus, ik heb veel vriendinnen. Familie bestaat niet meer voor mij, maar moeder wel. Ik ben bewust keuzes aan het maken wie ik om me heen wil. Ik ben erg eenzaam thuis, ik mis mijn kinderen. Ik heb nu contacten via Facebook en Messenger. Bij NSk maak ik praatjes, heb ik leuke gesprekken.	In bijna een jaar tijd heb ik veel meer sociale contacten opgedaan én ook thuis durven uitnodigen. Thuis heb ik geen relaties, bij NSk zijn nu mijn broers en zussen.

		Ik heb bij NSk nieuwe vriendschappen gesloten. Ik heb meer sociale contacten en voel minder eenzaamheid. Ik moet meer sociale contacten opbouwen. Sinds kort heb ik een relatie met een deelnemer van NSk.	
Veiligheid	Aandachtspunt. De buurt waar ik woon is niet fijn. Door mijn aandoening (ggz) moet ik zoveel mogelijk onder de mensen zijn, wat hier volgens mij wel goed lukt. Dat is mijn familie! Ik ben argwanend, vertrouw niet veel mensen. Ik zou me wat vrijer willen voelen, dat voelt veiliger voor mij. Mijn begeleider van het FACT én de ervaringsdeskundigen van de supportgroep bij NSk bieden mij structuur.	Bij NSk kan ik mezelf zijn, in mijn eigen tempo.	Ik voel me bij NSk veilig.

Bijlage 3 Tussenrapport WSD/Lectoraat juni '18

In het kader van het tussenrapport in juni '18 hebben we de onderzoeksdata tegen het licht gehouden van de doelstelling van het onderzoek in relatie tot de uitgangspunten van de projectopdracht voor Nei Skoen. Deze bijlage bevat deze tussentijdse bevindingen.

Uitgangspunt: Er dienen op 1 september 2018 tenminste 120 inwoners⁷ met complexe problematiek bereikt te zijn, waarvan 75% ondersteuning ontvangt door middel van een ervaringsdeskundige en/of zelfhulpgroepen.

We zien dat NSk dagelijks nauwkeurig schriftelijk vastlegt wie binnenkomt (voornaam, sociale professional of netwerkpartner) en wat de aard is van het bezoek (deelname aan een activiteit, kennismaken, vrijwilligerswerk, netwerkpartnerschap, etc.). NSk rapporteert hierover aan de gemeente. Nei Skoen geeft ons in het kader van het onderzoek regelmatig inzage in deze registratie en op basis daarvan constateren we dat Nei Skoen voldoet aan dit uitgangspunt.

Op basis van onze participerende observaties kunnen we concluderen dat er bij NSk sprake is van een groep 'vaste' deelnemers en vrijwilligers die steeds groter wordt, van bezoekers die zo nu en dan binnen komen voor een kopje koffie en een gezellig praatje en van potentiële deelnemers.

De vaste deelnemers komen op structurele basis en hebben ieder op eigen wijze hun draai gevonden wat betreft de activiteiten die ze doen en de bijdrage die ze hebben ten aanzien van wederkerigheid en zelfhulp. Sommigen komen dagelijks van 12 tot 18, anderen komen wekelijks op vaste tijden en weer anderen lopen zo nu en dan binnen, wanneer het ze uitkomt.

'Complexe' problematiek?

In de onderzoekspraktijk blijken de deelnemers van Nei Skoen als 'doelgroep' lastig te definiëren. In interne documenten van Nei Skoen en in de empirische bevindingen komt de omschrijving 'mensen met psychische en sociale kwetsbaarheden' herhaaldelijk terug. We zien bij de deelnemers van Nei Skoen variaties in leeftijd (van jongvolwassenen tot ouderen), deelnemers met psychiatrische, psychosociale en verslavingsproblematieken in verschillende varianten en ook deelnemers met een (licht) verstandelijke beperking.

In hoeverre hierbij sprake is van complexe problematiek is in eerste instantie vanuit het perspectief van Nei Skoen niet relevant: het gaat tenslotte om inclusie, om 'meedoen', het welkom zijn, het 'er mogen zijn', het vervullen van maatschappelijke rollen, ongeacht je 'rugzak', je diagnose of je etiket. Vanuit het perspectief van de gemeente Helmond is de mate van complexiteit van de problematiek van de deelnemers echter wél een relevant criterium. In

⁷ Het registreren van bezoekers en deelnemers het aantal bereikte deelnemers valt buiten de scope van ons onderzoeksproject, hiervoor liggen verantwoordelijkheid en uitvoering bij Nei Skoen.

Helmond constateert men voor een specifieke groep inwoners namelijk een hiaat in het huidige bestaande aanbod van zorg en welzijn. Het betreft burgers met complexe, vaak meer-voudige problematiek die nauwelijks tot geen gebruik (willen of kunnen) maken van het bestaande aanbod, die voor reguliere organisaties moeilijk bereikbaar zijn of bij wie zelfs sprake is van ‘zorgwekkende zorgmijding’. De inzet van zelfhulp en ervaringsdeskundigheid kan voor deze burgers van grote waarde zijn bij het aanpakken van hun problematiek en het bevorderen van hun kwaliteit van leven (en dat van hun naastbetrokkenen). Tevens kan Nei Skoen (waar wenselijk) een rol spelen bij de toeleiding naar passende ondersteuning. Uit onze dataverzameling blijkt dat verschillende deelnemers van Nei Skoen behoren tot deze specifieke groep inwoners van Helmond.

Uitgangspunt: Er dient in het project aandacht te zijn voor zelfhulp gericht op jongeren (of jongvolwassenen tot 23 jaar) met complexe problematiek.

Allereerst willen we benadrukken dat verschillende regionale praktijkonderzoeken naar zelfhulp (Kuijpers et al., 2018; Mols, 2014; Steyaert & Kwekkeboom, 2014) laten zien dat het bijzonder lastig blijkt om jongeren te bereiken voor zelfhulp. Hiervoor zijn verschillende factoren aan te wijzen, zoals bijvoorbeeld het vermoeden dat jongeren het lastig vinden om (in een groep) over hun problemen te praten uit schaamte of doordat ze onbekend zijn met het fenomeen. De Stichting Zelfhulp Netwerk Zuidoost-Brabant (het ZHNW) probeert al jarenlang om jongeren te bereiken (Hal, 2013; Kuijpers et al., 2018) en heeft dit door middel van speciale projecten onder de aandacht. Wat we tevens zien is dat bij formele organisaties in de jeugdzorg steeds meer aandacht en waardering is voor de kracht van lotgenotencontact en dat er lotgenotengroepen georganiseerd worden voor jongeren rondom specifieke thema's. Deze groepen worden in de meerderheid van de gevallen begeleid door professionals, waardoor de ondersteuning een ander karakter krijgt dan bij steun door zelfhulp.

De wijze waarop NSk aandacht heeft voor jongeren onderscheidt zich van bovenstaande voorbeelden. Dit uit zich onder meer uit in de samenwerking die NSk aangaat met Bijzonder Jeugdwerk Helmond (BJB). We hebben verschillende medewerkers van BJB regelmatig gesproken wanneer zij aanwezig waren bij NSk en zij waren onverdeeld positief over de wijze waarop NSk zich manifesteert als zelfhulpinitiatief en als samenwerkingspartner in Helmond. Zo was een deelnemer van NSk actief betrokken bij het project ‘We Are Neighbours’ (<http://www.bijzonderjeugdwerk.nl/ervaring/als-er-nu-iets-loos-is-zal-eerder-naar-jongeren-toestappen-en-gewoon-gaan-praten/>) in de vorm van het geven van een graffiti-workshop voor buurtbewoners (van jong tot oud!).

Hij vertelt hierover:

“Ik ga die graffiti-workshop geven, echt vet! We hebben 50 spuitbussen gehaald, vanuit een budget van Bureau Jeugdzorg. Wat er van die materialen overblijft krijgen wij dan weer. Daar kunnen wij dan hier weer mee vooruit.”

Uitgangspunt: Professionele communicatie en actieve samenwerking met andere belanghebbende partijen die werkzaam zijn met/Rondom onze inwoners met complexe problematiek.

Naast de samenwerking met BJB (jeugdzorg) werkt NSk actief samen met vele andere relevante netwerkpartners in Helmond, zoals Ggz Oost-Brabant, SMO, de LEVgroep, plaatselijke FACT-teams, sociale wijkteams, het Leger des Heils, ORO en Woonpartners. Voorbeelden hiervan zijn:

- NSk geeft samen met deelnemers voorlichtingen op locatie aan professionals en andere belangstellenden;
- NSk organiseert op frequente basis en op pro-actieve wijze gezamenlijke ontmoetingen met netwerkpartners die zijn verbonden aan NSk in de vorm van een raad van advies: de ‘Vrienden van Nei Skoen’.
- Enkele deelnemers van NSk hebben inmiddels hersteltrainingen gegeven aan verschillende professionals van bovengenoemde organisaties.
- NSk heeft warme banden met ‘Christ for You’, die elke zondagochtend hun eigen kerkdienst verzorgen in het pand van NSk. Hierin vinden verschillende deelnemers van NSk hun geloof en hoop en enkele leden van Christ for You zijn inmiddels ook deelnemers van NSk geworden.
- In het kader van aandacht voor eenzaamheid in de wijk werkt NSk samen met Woonpartners in de vorm van huisbezoeken.

1. Uitgangspunt: Het draagvlak voor en kennis van zelfhulp en ervaringsdeskundigheid is op 1 september 2018 verbeterd ten opzichte van de start van de opdracht.

Hierin constateren we een duidelijke aanzienlijke groei. Dit blijkt allereerst uit gesprekken met relevante netwerkpartners, waaruit dit draagvlak en vooral optimisme over het effect van NSk naar voren komen. De wijze waarop NSk de zelfhulpondersteuning vormgeeft wordt door hen erkend als een complementaire vorm van ondersteuning aan de kwetsbaren in onze samenleving. Dit optimisme komt tot uiting tijdens een interview met de directeur van SMO:

“Ik heb positieve ervaringen in het contact met Nei Skoen. Het is een héle gedreven club, heel enthousiast. En dan is het niet heel lastig om te zien dat daar dus héle positieve effecten vanuit zullen gaan. Dat is absoluut. Bij de club die de zaak aantrekt. Maar waar ik ook respect en waardering voor heb is in de relatief korte tijd dat ze er zijn, ze weldegelijk het nodige neergezet hebben en daar ook behóórlijk wat deelnemers verbonden hebben.” (Directeur SMO)

Daarnaast laten verschillende databronnen uit de media, zoals posts op Ditismijnwijk.nl, videoregistraties van Out of the Box TV (19 maart 2018) en artikelen in het Eindhovens Dagblad, een positieve beeldvorming over NSk zien, wat bijdraagt aan meer kennis over zelfhulp en ervaringsdeskundigheid.

“Doordat de overheid zich terugtrekt en van mensen verwacht wordt dat ze zo lang

mogelijk thuis blijven wonen, ontstaan meerdere problemen. We zien bijvoorbeeld een toename van valincidenten bij ouderen, incidenten met personen met verward gedrag, vereenzaming en ouderverzorging. De kwaliteit van zorg lijkt het af te leggen tegen de besparing op de kosten van de overheid. Iedereen moet deel kunnen uitmaken van onze samenleving en kunnen meedoen. Aan ons allen de schone taak om dit in zo goed mogelijke banen te leiden. Dus de handen ineens slaan is goed, maar het is niet zo dat op dit moment in Helmond nog niks gedaan wordt. Denk aan de inzet van buurtbeheerders, wijkteams, wijkagenten of aan projecten Achter de Voordeur en Nei Skoen.” (Eindhovens Dagblad, 15 november 2017)

Uitgangspunt: De uitvoering kenmerkt zich door laagdrempeligheid, innovatie, kwaliteit, zorgvuldigheid.

De aspecten kwaliteit en zorgvuldigheid uiteten zich bij NSk onder meer doordat het gedachtengoed en de uitgangspunten van het SRH⁸ vanuit verschillende invalshoeken terug te vinden zijn. In onze eindrapportage zullen we concrete verbanden leggen tussen de onderzoeksdata en de kernconcepten van het SRH: presentie, herstel, en empowerment. NSk is doordrenkt van deze fenomenen. De gehele opzet van NSk wordt door de bestuursleden (en inmiddels óók door meerdere deelnemers) tegen het licht gehouden van de herstelvisie. Niets gebeurt ‘zomaar’, terwijl tegelijkertijd niets van tevoren vaststaat. De wens van de deelnemer is het vertrekpunt, het inmiddels ruime activiteiten aanbod is werkelijk ontstaan vanuit de passies en wensen van de deelnemers.

Laagdrempeligheid is een subjectief begrip. Wat voor de een laagdrempelig is, kan voor de ander juist een reden zijn om ergens niet aan mee te willen, kunnen of mogen doen. Het thema laagdrempeligheid kwam terug in ieder interview, tijdens ieder groepsgesprek en bij elke observatie. Wát is dan zo laagdrempelig aan Nei Skoen? Mensen voelen het direct wanneer ze over de drempel stappen bij NSk.

“Als je bij Nei Skoen over de drempel stapt dan gebeurt er iets met je.”

Je mag je ‘rugzak’ met daarin jouw stigma’s, diagnoses, rollen, (voor)oordelen lètterlijk aan de kapstok hangen. Vanaf dat moment ben je wie je wilt zijn, je bent welkom.

“We zijn alleen geïnteresseerd in je voornaam, voor de rest hoeven we niks van je te weten. Je mag hier overal over praten, maar dat is het. Dat maakt een veilige omgeving, dat maakt dat je hier kan zijn wie je bent en dat je hier dus aan herstel kan werken.”

Bij NSk werk je aan je herstel onder meer door bezig zijn met de dingen die je graag wilt doen, die je leuk vindt, waar je warm voor loopt, waar je goed in bent. Niks moet, alles mag

⁸ Systematisch Rehabilitatiegericht Handelen (SRH) richt zich op de kwaliteit van leven van mensen met psychische en sociale kwetsbaarheid. De drie kernconcepten die hieraan ten grondslag liggen zijn: herstel, presentie en empowerment (Den Hollander & Wilken, 2015; Wilken & Den Hollander, 2016)

en heel veel kan.

Nei Skoen: Tradities, Hoop & Vertrouwen

Alle bezoekers en deelnemers benoemen impliciet of expliciet hetzelfde, namelijk dat ze zich enorm welkom voelen. Dit uit zich in de wijze van benaderen en in de dagelijkse sfeer en gang van zaken bij NSk. NSk brengt rust, geeft hoop en vertrouwen in de toekomst. Bij NSk ontstaan bijzondere vriendschappen. Deelnemers bij NSk hebben eindelijk het gevoel van ‘erbij te mogen horen’.

Bij Nei Skoen hecht men bijzondere waarde aan specifieke tradities, die hun oorsprong vinden in de zelfhulp. Deze tradities zijn overgenomen en vrij vertaald vanuit de zelfhulpprincipes en voor iedereen inzichtelijk en toegankelijk, zowel fysiek als op de website. Het karakter en de sfeer bij NSk kenmerkt zich door een hoge mate van gastvrijheid en toegankelijkheid voor iedere bezoeker en door de (zelfhulp)tradities waar men grote waarde aan hecht. Zoals bijvoorbeeld ook de 7^e traditie:

“We willen niet dat geld een belemmering vormt voor mensen om hier iets te ontwikkelen. Bijvoorbeeld, op maandag eten we hier gezellig met z’n allen, maar als iemand geen geld heeft, dan is die gewoon welkom.”

De deelnemers en de bestuursleden van Nei Skoen geven in de dagelijkse praktijk gezamenlijk vorm en betekenis aan de tradities. Het is traditioneel, vanuit een ideologisch en soms principieel oogpunt.

Vrijplaats & Recovery Learning Community

De leden van NSk laten dit voortdurend terugkomen in hun dagelijkse aanwezigheid en betrokkenheid de activiteiten bij NSk, maar vooral in hun respect en oprechte aandacht voor de eigenheid alle deelnemers en bezoekers. We kunnen constateren dat NSk wat betreft zelfhulpinterventies en de inzet van ervaringsdeskundigheid tot nu voldoet aan de opdracht van de gemeente, zónder daarin de eigen basiswaarden en overtuigingen uit het oog te verliezen. Andersom lijkt hetzelfde waar: NSk werkt vol bezieling aan een Recovery Learning Community, aan een vrijplaats voor kwetsbare burgers, maar vooral aan inclusie vanuit het gedachtengoed en de waarden van zelfhulp en ervaringsdeskundigheid, zónder daarbij de context en de beoogde resultaten van de opdracht van de gemeente uit het oog te verliezen.

Bijlage 4 Eindrapport van Nei Skoen

Tot slot voegen we met de volgende bijlage het laatste rapport van Nei Skoen (door het bestuur van Nei Skoen geschreven) toe aan ons eindrapport. Dat rapport t.b.v. de gemeente Helmond weerspiegelt een reëel en overzichtelijk beeld van de laatste ontwikkelingen, de huidige stand van zaken en de toekomstplannen. Vanuit de Werkplaats Sociaal Domein Fontys / lectoraat Sociale Veerkracht onderschrijven wij de inhoud van dat rapport.

Bestuursleden:

Kees van Rest, voorzitter

Dirk den Hollander, bestuursadviseur

Brent van Hoof, penningmeester

Stefan van Roosmalen, secretaris

Ton Schepens, algemeen bestuurslid

Janneke Hendriks, algemeen bestuurslid

Willeke Keyman, algemeen bestuurslid

Eindrapportage van Nei Skoen t.b.v. Gemeente Helmond

Periode: mei 2017 tot januari 2019

1	Inleiding	2
1.1	Twee pijlers onder Nei Skoen	2
2	Draagvlak voor een herstelbeweging	3
2.1	Ontwikkelingen m.b.t. Nei Skoen algemeen	3
2.2	Overbruggingsaandacht	3
2.3	Informatie verstrekken	4
	Het creëren van een draagvlak	4
	Werkbezoeken	4
	Herstelverhaal delen	4
2.4	De Buurt en de wijk	4
2.5	De Vrienden van Nei Skoen	5
2.6	Overleg met Senzer	5
3	De Recovery Learning Community aan de Hoofdstraat 133	6
3.1	Wie komen er in de Recovery Learning Community	6
3.2	Aantallen	6
3.3	Programma's in het de Recovery Learning Community	7
	A Ontwikkelen van programma's binnen Nei Skoen	7
	B Programma's binnen de Recovery Learning Community	7
	C Verdere ontwikkeling RLC	8
3.4	Cursusaanbod binnen Nei Skoen	9
3.5	De ruimte binnen de Recovery Learning Community	9
4	Individuele ontwikkelingen deelnemers NSk	10
	Er zijn	10
	Meedoen	10
	Vooruitkomen	10
	Vrijwilligersovereenkomsten	11
5	Projecten/ Evenementen	11
6	Helmond Herstel Hoofdstad van Nederland	12
7	Bestendinging Nei Skoen	14
7.1	Verder overleg met de gemeente Helmond	14
	Bijlagen	15

2. Inleiding

In augustus vond de eerste rapportage aan de gemeente plaats, dit is inmiddels de vijfde rapportage: januari 2019. Nei Skoen ontwikkelt zich steeds duidelijker als de kern van een herstelbeweging die uitwaaiert over Helmond en ook daarbuiten. Alles vindt plaats vanuit co-creatie: mensen met eigen (levens) kennis en - ervaring en mensen samen met mensen met professionele kennis en ervaring werken die in een co creatie een herstelbeweging op gang te brengen met een eigen karakter en invulling. En die veel positieve weerklank ondervindt. De Recovery Learning Community in de Hoofdstraat laat zien hoe herstel er op zijn Nei Skoens uitziet. En ontwikkelt zich steeds meer als een voorbeeld voor andere voorzieningen (in binnen- en buitenland) waarin herstel en eigen regie voorop staan.

In dit kader heeft Nei Skoen op 10 mei 2017 een voorziening geopend aan de Hoofdstraat 133 te Helmond die getypeerd wordt als Recovery Learning Community (RLC). Inspiratie hiervoor werd opgedaan in Londen en in de VS. Het begrip RLC komt uit de VS en geeft goed weer dat er bij Nsk niet alleen geleerd wordt maar dat het ook een gemeenschap is: deelnemers spreken van een familie. Er ontstaan spontaan nieuwe banden en netwerken van mensen die elkaar steunen op basis van de eigen ervaring.

En: moet het nou weer in het Engels? Jawel: zo houden we aan de ene kant de verbinding in stand met de organisaties in Engeland en de VS die ons geïnspireerd hebben. Daarnaast is het gewoon niet mooi te vertalen. Ter verduidelijking hangt er een aankondigingsbord in Nei Skoen waarop staat: Recovery Learning Community; samen herstellen, samen leren, samen ontwikkelen.

En: Nei Skoen zegt altijd 'ja'. Iedereen wordt welkom geheten.

1.1 Twee pijlers onder Nei Skoen

Nei Skoen kent 2 pijlers die de inhoud van onze ideeën en praktijk vormgeven. Eén van de pijlers onder Nsk is de zelfhulpbeweging. Deze heeft haar eigen uitgangspunten waarbij het werken met tradities voorop staat. De andere pijler is het SRH (Steunend Relationeel Handelen): een herstelondersteunende methodiek voor hulpverleners waarbij het vinden, versterken en creëren van krachten ten dienste van een herstelproces voorop staat. Steeds blijkt dat de principes geheel overeenkomen maar in verschillende woorden worden uitgedrukt. We brengen 2 werelden bij elkaar binnen één visie met één taal.

In deze rapportage een beschrijving van de ontwikkeling van Nei Skoen en blik op de toekomst van Nei Skoen en de Helmondse Herstelbeweging.

3. Draagvlak voor een herstelbeweging

2.1 Ontwikkelingen Nei Skoen algemeen

Waar het om Nsk om gaat is het op gang brengen van een herstelbeweging. Natuurlijk zijn er in Nederland al veel mooie herstelondersteunende initiatieven waardoor ook Nsk zich weer laat inspireren. Maar binnen Nsk combineren we op een toch wel unieke manier twee dingen: persoonlijke kennis en ervaring met professionele kennis en ervaring. Dit is belangrijk omdat we alleen zo een brugfunctie tussen deze twee werelden kunnen vormen.

Dit creëren van een draagvlak voor herstel is heel belangrijk: bij Nei Skoen komen mensen binnen die niet bij de reguliere hulpverlening komen en het is natuurlijk de bedoeling dat zij (opnieuw) een leven opbouwen na of naast Nei Skoen. Dat betekent dat Nsk geen eiland mag zijn maar op een goede manier ingebed moet zijn in Helmond. Dat vraagt om een brug tussen enerzijds de wereld van de zelfhulp en ervaringsdeskundigheid en de wereld van de professionele steun en hulpverlening, én anderzijds de wereld van de 'gewone Helmonder'. Binnen de Recovery Learning Community vindt geen hulpverlening plaats, wel krijgen deelnemers die steun waaraan zij behoefte hebben en dit betreft ook de brug slaan naar hulpverlening als dat nodig is. Maar vooral betreft het: het opbouwen van een gewoon leven met en tussen 'gewone mensen'.

2.2 Overbruggingsaandacht

Bij Nei Skoen heeft zich spontaan een nieuw aanbod ontwikkeld: het bieden van overbruggingsaandacht. Dit houdt het volgende in. Diverse deelnemers staan op de wachtlijst bij een professionele zorgverleningsorganisatie zoals de GGz. Het duurt soms vele maanden voordat men in behandeling genomen kan worden. De deelnemers bij wie dit het geval is geven aan dat deelname aan Nei Skoen voor hen letterlijk levensreddend is geweest: zonder Nei Skoen zouden zij volledig teloorgegaan zijn.

Nei Skoen is actief op de volgende gebieden: preventie, overbruggingsaandacht en dagbesteding. Ons doel is niet het bieden van dagbesteding maar professionele organisaties sturen hun cliënten wel met dat doel naar ons toe.

Nei Skoen		GGz	Nei Skoen	
Preventie	Overbruggingsaandacht	Behandeling	Dagbesteding'	Onderhoud

Nei Skoen is geen Dagactiviteiten centrum en biedt geen dagbesteding: zij ondersteunt allerlei mensen bij het werken aan hun herstel en ontwikkeling. Toch komt het voor dat professionele instellingen hun cliënten bij Nei Skoen introduceren om een dagbesteding te krijgen. Nei Skoen vult dat op haar manier in, maar voert in feite taken uit waarvoor anderen gefinancierd worden. Daarnaast voert Nei Skoen de functie 'onderhoud' uit: door deelname aan activiteiten bij Nei Skoen en met name de Zelfhulpgroepen wordt herstel onderhouden: dit is een levenslang proces.

2.3 Informatie verstrekken

Het creëren van een draagvlak

Voor een herstelbeweging brengt dat dingen met zich mee die gericht zijn op het geven van informatie over herstel en ervaringsdeskundigheid, aan allerlei partijen. Want: dit genereert bekendheid en status: beiden nodig om een belangrijke rol te spelen. In dit kader is het verheugend te constateren dat Nei Skoen zich inmiddels mag verheugen in interesse van andere plaatsen in Brabant en Nederland en inmiddels ook in internationale interesse.

Werkbezoeken

Dit uit zich in een regelmatig verzoek om werkbezoeken aan Nsk te mogen brengen. Zo mochten we al werkbezoeken ontvangen uit Tsjechië, België, Londen, Noorwegen, Denemarken en verschillende plaatsen in Nederland.

Als antwoord hierop heeft Nsk een korte cursus ontwikkeld: Herstel op zijn Nei Skoens. In deze cursus hebben we onze uitgangspunten (tradities) en ervaringen verwerkt. We creëren zo een duurzaam draagvlak voor zelfhulp en ervaringsdeskundigheid binnen Helmond. En dit draagt bij aan het beeld dat wat wij in Helmond doen iets is waar we ook als stad trots op mogen zijn en dat verdere steun verdient van allerlei partijen in Helmond.

Herstelverhaal delen

Verder worden deelnemers van Nei Skoen getraind in het vertellen van hun herstelverhaal. Dit is om meerdere redenen belangrijk.

Ten eerste is het belangrijk voor deelnemers zelf. Het delen van hun ervaringen met anderen houdt in dat er goede dingen zijn voorgekomen uit de ellende die iemand heeft meegeemaakt: misschien wel een van de hoogste vormen van herstel.

Daarnaast zijn ervaringsverhalen bijzonder belangrijk in het kader van stigma bestrijding. Want omdat mensen zich zichtbaar maken in hun kwetsbaarheid, laten ze ook zien dat vooroordelen niet kloppen: HERSTEL IS MOGELIJK.

Een vorm die een aantal keren met succes is gebruikt is: de speakers marathon. Dit houdt in dat verschillende mensen achter elkaar hun herstelverhaal vertellen, met steeds een ander thema. Zoals bijv.: armoede, schizofrenie, verslaving, autisme, 'over eating' etc.

2.4 De buurt en de wijk

De relatie met de buurt is prima. Het is verheugend om te constateren dat steeds vaker directe buren van Nei Skoen ons weten te vinden. En niet alleen mensen met een 'rugzakje' maar ook buurtbewoners die gewoon komen eten, koffiedrinken en de krant lezen. Zo zijn er diverse buurtgenoten geweest die 1,5 jaar lang langs Nei Skoen liepen en zich afvroegen: wat gebeurt daar nu. En die op een gegeven moment de stoute schoenen aantrokken en binnen liepen, waarna zij heel snel hun 'plek' wisten te vinden.

En de buurt was ook vertegenwoordigd op een Soiree Musical (een muziekkavond voor genodigden) en het drukbezochte Sinterklaasfeest.

Voor het komende jaar zijn er grote plannen om samen met de buurt volkstuinjes te maken.

De wijkvereniging is ook 'officieel' op bezoek gekomen. Individuele buurtbewoners vinden Nei Skoen voor een bakje koffie en nemen weer familie en andere buurtbewoners mee. Maar misschien wel het belangrijkste: buurtkinderen komen bij Nei Skoen spelen.

In de komende periode gaan we de samenwerking met de buurt verbreden en intensiveren.

2.4 De Vrienden van Nei Skoen

Dit betreft de professionele ketenpartners waarmee wij nauw samen werken: de LEVgroep; SMO Helmond, Novadic, GGz Oost Brabant, Woonpartners, Leger des Heils, ORO en Novadic. Zij bieden ondersteuning met Raad en Daad en werken samen in de nieuwe initiatieven. En we zijn nog in gesprek met meer het Leger des Heils en Bijzonder Jeugdwerk Helmond. De Vrienden vergaderen elke 2 maanden en dit heeft 2 functies: De Vrienden staan Nsk met raad en daad terzijde. En: In gezamenlijkheid samenwerkingsprojecten opzetten ten dienste van de (meest) kwetsbare burgers van Helmond, gericht op ervaringsdeskundigheid en herstel.

Daarnaast werken we samen in projecten:

- Binnen het Clara Klooster (locatie dagactiviteiten GGz Oost Brabant) waar Nei Skoen 1 middag per week activiteiten uitvoert, vooral muziek maken.
- Een feestje te organiseren bij de Domus van het Leger des Heils. Doel is om deze voorziening op een positieve manier onder de aandacht (van o.a. de buurt) te brengen. Samen met deelnemers van de Domus en van Nei Skoen wordt muziek gemaakt en lekker gegeten.
- Met BJ Helmond (Bijzonder Jeugdwerk) is overleg gaande om een zgn. Human Library te organiseren: een anti stigma programma.

2.5 Overleg met Senzer

Er is overleg met Senzer (het werkbedrijf voor de arbeidsmarktregio Helmond-De Peel) gestart om te komen tot een constructie waarbij Nei Skoen een 'status aparte' krijgt: deelnemers van Nei Skoen kunnen dan via Senzer bij Nei Skoen aan hun herstel werken, zodanig dat niet steeds aparte afspraken gemaakt hoeven te worden. Het gaat hierbij om deelnemers van Nei Skoen die onvoldoende profiteren van de gebruikelijke aanpak van Senzer. Het overleg is gestart en er zijn afspraken gemaakt om de informatie te genereren op basis waarvan dit vorm gegeven kan worden. Het gaat hierbij om deelnemers van Nei Skoen die onvoldoende profiteren van de gebruikelijke aanpak van Senzer.

3. De Recovery Learning Community aan de Hoofdstraat 133

Nei Skoen (Nsk) heeft in mei 2017 een Recovery Learning Community (RLC) opgericht op de Hoofdstraat 133 te Helmond. Geïnspireerd door praktijken in Londen en in goede samenwerking daarmee. Een RLC is een gemeenschap van mensen die samen leren, samen herstellen en samen ontwikkelen. De basis is: het werken vanuit je passie. En: we zeggen altijd 'ja'.

3.1 Wie komen er in de Recovery Learning Community:

Nei Skoen registreert iedereen die binnen komt, op basis van (voor)naam: er wordt per dag op individueel nivo een overzicht bijgehouden van wie er geweest is, onderverdeeld in bezoekers (mensen die 1 of 2 x komen), deelnemers (mensen die terugkomen), vrijwilligers (deelnemers met een vrijwilligersovereenkomst) en samenwerkingspartners/ Vrienden van Nei Skoen.

Eén van de belangrijke doelen hierbij wordt al gehaald: de deelnemers hebben allerlei achtergronden en diversiteit staat voorop. Diversiteit is belangrijk omdat Nei Skoen voor iedereen is. Want: de kracht van een Recovery Learning Community is dat zij iedereen welkom heet en niet specifiek is voor mensen met kwetsbaarheden.

3.2 Aantallen

Een overzicht per periode:

	Sept '17	Dec '17	Apr '18	Okt '18	Dec '18
	Na 4 mnd.	Na 7 mnd.	Na 11 mnd.	Na 16 mnd.	Na 20 mnd.
Totaal aantal mensen binnengekomen	200	270	408	1135	2547
Waarvan deelnemers (mensen die vaker terugkomen)	35	80	117	177	250

Hierbij valt ten eerste op dat in de laatste maanden evenveel of meer mensen zijn gekomen dan in de hele periode daarvoor. Tevens komen er gemiddeld 120 deelnemers (fellows) per week in de 6 groepen ervaringsgenoten die in de avonduren plaats vinden. Dit betreft autonome groepen die dankbaar gebruik maken van de mogelijkheden die Nsk biedt om bij elkaar te komen en om andere activiteiten te organiseren zoals feesten. Dit voorziet in een enorme behoefte omdat mensen die in herstel zijn van een verslaving een grote behoefte hebben aan mogelijkheden om te feesten zonder in verleiding gebracht of lastiggevallen te worden. Voordat Nsk bestond was dit in Helmond niet te vinden.

3.3 Programma's in het de Recovery Learning Community

A Ontwikkelen van programma's binnen Nei Skoen

- Het wordt zichtbaar dat deelnemers zich steeds meer mee verantwoordelijk voelen voor het reilen en zeilen binnen Nei Skoen Recovery Learning Community: Deelnemers van Nei Skoen gaan in toenemende mate taken op zich nemen. Er is Er is een deelneemster die de administratie doet, we hebben vaste koks, een andere deelneemster houdt de website bij. Het opknappen van de binnen- en buitenruimte wordt geheel door deelnemers uitgevoerd. Ook nemen deelnemers de verantwoordelijkheid voor bepaalde dagelijkse taken zoals open en sluiten, ontvangen en registreren bezoekers,
- Er wordt wekelijks samen gegeten, nu nog 2 – 3 x per week, binnenkort op meer dagen.
- De Bubbel: sinds enige tijd is er een open overleg ingevoerd van een kwartier – 20 minuten max per keer. Het heet 'de Bubbel' omdat alles besproken kan worden en alles binnen de bubbel blijft. Het gaat om praktische dingen die geregeld moeten worden, het omgaan met de tradities en persoonlijke zaken.
- Deelnemers gaan actief de sfeer binnen Nei Skoen bewaken en intact houden. Bijv. door elkaar aan te spreken op het omgaan met de tradities. En door het gezamenlijk optreden wanneer er een doodenkele keer iemand komt aanwaaien die door gedrag niet binnen Nsk past.
- De zorg voor het gebouw en de inrichting wordt geheel door deelnemers ter hand genomen.
- Nu we het 'community deel' goed vormgegeven hebben kan een volgende stap gezet worden: het verder ontwikkelen van het 'Learning' deel van de Recovery Learning Community. We onderhouden goed contact met organisaties uit Londen en de VS waarmee we inmiddels goede vaste samenwerkingsrelaties hebben. Op basis hiervan (de inspiratie en praktische adviezen) gaan we verder ontwikkelen: scholingsprogramma's met certificering, daarnaast gaan we op termijn de Inspectie van Onderwijs vragen om onze programma's te monitoren.
- We werken toe naar een programma dat (vanaf januari 2019) 7 middagen per week is ingevuld en dat is samengesteld met en door de deelnemers. En dat ook weer samen met de deelnemers om de 3 maanden wordt bijgesteld Het is heel belangrijk dat deelnemers bepalen wat er gaat gebeuren: dus creëren we niet te veel aanbod. De activiteiten die nu worden uitgevoerd zijn tot stand gekomen in overleg met/ op initiatief van deelnemers.
- De avonden blijven grotendeels gevuld met meetings van de (12 stappen) zelfhulpgroepen. Daarnaast is de Recovery Learning Community een ontmoetingsplaats voor buurtgenoten en vele anderen.

B Programma's binnen de Recovery Learning Community

- Timmeren en zagen onder andere t.b.v. van de inrichting van de Recovery Learning Community

- Neie Breien (sjalen en mutsen breien voor daklozen). De SMO is daar heel blij mee.
- Dichten: gedichten voorlezen en op basis hiervan met elkaar praten
- Muziekles (zang, gitaar leren spelen en andere instrumenten)
- Allerlei workshops die soms eenmalig en soms meermalen gegeven worden, zoals: Schilderen – graffiti maken; bewerken van speksteen, Djembé
- Samen wandelen op de heide
- Er is een wekelijkse spelletjes avond. Dit is gestart op initiatief van deelnemers en heeft zich ontwikkeld tot een volwaardige herstel avond waarop veel meer gebeurt dan het doen van spelletjes. Het is eerst en vooral een ontmoetingsavond waarop mensen elkaar ontmoeten en ervaringen worden uitgewisseld. Daarnaast zijn allerlei activiteiten mogelijk zoals dansen en muziek maken.

C Verdere ontwikkeling RLC

- Twee deelnemers die regelmatig koken, gaan een boek uitbrengen met recepten zoals die vaak worden gekookt voor deelnemers. Een spin-off hiervan zijn workshops koken die zij gaan geven voor deelnemers. Andere deelnemers nemen muziek op die professioneel uitgebracht gaat worden
- Er wordt muziek van deelnemers opgenomen die ook uitgebracht gaat worden.
- Een kapster heeft aangeboden deelnemers van Nei Skoen gratis te knippen. Zij doet dit uit de goedheid van haar hart.
- Er is een succesvol Sinterklaasfeest georganiseerd voor de kinderen van deelnemers en de burens (plusminus 35 kinderen met ouders).
- Bijzonder Jeugdwerk Helmond heeft een ‘winkelje’ bij Nei Skoen geplaatst met kinderkleding die gratis afgehaald kan worden. Dit levert nog een andere bijdrage: een kleurrijk beeld als mensen van allerlei culturen hier naartoe komen (diversiteit!)
- De buurt kwam voor overleg, de wethouder kwam ook mee en dit resulteerde in een spontane versie van ‘the voice of Helmond’, toen kinderen gingen optreden en de buurt en wethouder in de jury gingen zitten.
- Regelmatig komen er uitzonderlijke talenten binnen die prachtig kunnen zingen en een instrument bespelen. Soms mensen die een eenzaam leven in afzondering leven.
- Er is een aantal maanden een wekelijkse bijeenkomst voor deelnemers geweest om aan hun fysieke conditie te werken. Infinity fitness (onze burens) stelden hiervoor gratis ruimte beschikbaar en JIP (Bijzonder Jeugdwerk Helmond) leverde gratis een bewegingscoach. Met beide ‘partijen’ blijven we samen werken.
- Bijeenkomsten waar deelnemers van Nei Skoen hun herstelverhaal doen leveren emotionele reacties op
- Er komen regelmatig 3 generaties eten bij Nei Skoen (diversiteit!)
- Een deelnemer die ooit het etiket ‘niet leerbaar’ kreeg vertelt nu regelmatig haar herstelverhaal en is co trainer in trainingen Supportgericht Werken (SRH voor mensen met LVB). Ook voert zij zelfstandig zijn eigen huishouding en ontplooit creatieve talenten.
- Deelnemers gaan ook buiten Nei Skoen om samen naar concerten, eten en organiseren spelletjes avonden: er ontstaat een groot en warm netwerk.

- Met deelnemers die een tijd niet komen blijft op allerlei manieren contact bestaan: via facebook, sms etc. Eigenlijk blijft het contact met iedereen bestaan.
- En het gaat maar door. Duidelijk is dat Nei Skoen er over een jaar weer geheel anders uit zal zien want: the sky is the limit.
- Burgemeester en wethouder zijn bij Nei Skoen geweest om aan een van de initiatiefnemers een (hoge) onderscheiding uit te reiken: officier in de orde van Oranje-Nassau. Daarna zijn de burgemeester en wethouder nog een keer komen eten bij Nei Skoen en hebben nader kennis gemaakt met deelnemers.

3.4 Cursusaanbod binnen Nei Skoen

Het uitvoeren van trainingen is een bloeiende tak van Nei Skoen geworden. Het gaat o.a. om de volgende trainingen:

- Herstellen doe je Zelf: Dit is een landelijke evidence based training waarin deelnemers aan hun herstel werken.
- Vertel je Verhaal: Het leren je herstelverhaal te vertellen. Dit is bijzonder belangrijk omdat deelnemers door het vertellen van hun herstelverhaal een belangrijke bijdrage leveren aan de-stigmatisering/verminderen vooroordelen. Daarnaast is het voor betrokkene zelf van groot belang omdat het helpen van anderen een belangrijke herstel bevorderende activiteit is.
- Herstelsteun op zijn Nei Skoens: Dit is een training voor professionals en anderen waarbij geleerd wordt om te werken met de uitgangspunten waarmee Nei Skoen werkt. Het gaat bijv. om de (zelfhulp) Tradities van Nei Skoen en de zgn. Cruijffiaanse uitgangspunten: hoe pakken we de dingen aan. Ook gaat het om zaken als: hoe sluit ik aan op mensen die niet open staan voor contact. Deze training kan op maat gemaakt worden zodat zij geschikt is voor allerlei doelgroepen.
- Het opzetten van een zelfhulpgroep: De naam zegt het al: deelnemers leren hoe hiermee te beginnen en welke uitgangspunten van belang zijn.
- Herstelgerichte workshops voor 'derden': SMO Traverse, ORO. En het Living Museum Haarlem en CARE Europe (dit laatste binnen een opleidingsprogramma voor trainers in Oost-Europa en Centraal Azië).
- Het opzetten van een herstelondersteunende activiteit: Voor we bij Nei Skoen een nieuw programma starten, worden de kartrekkers getraind in het opzetten ervan op zijn Nei Skoens. Dit houdt o.a. in: hoe werk je in dit programma vanuit de tradities van Nei Skoen, wat regel je samen en wat spreek je af. Hoe pak je het aan en zet je dit om in een formatje.

3.5 De ruimte binnen de Recovery Learning Community

De ruimte van de RLC kan ook ter beschikking worden gesteld aan speciale groepen die een relatie hebben met wat wij doen. Al diverse groepen hebben hiervan gebruik gemaakt. Zo zijn er al diverse keren teams van professionals op bezoek gekomen die een teambijeenkomst hielden. Ook is er vergaderd door het initiatief 'Kansrijk Mierlo Hout' en door directies van Woningcorporaties uit Helmond.

4. Individuele ontwikkelingen deelnemers Nsk

We zien nu ook op individueel nivo dat deelnemers zich op verschillende manieren ontwikkelen:

Er zijn

- Voor veel deelnemers is 'er zijn' het belangrijkste aspect van deelnemen aan Nei Skoen. De Recovery Learning Community biedt een stigmavrije omgeving met een helende werking. Voortdurend geven deelnemers aan dat alleen het er zijn al veel voor hen betekent: een warme omgeving met mensen om zich heen waardoor men zich gesteund voelt. Uit het onderzoek van Fontys komt naar voren dat het woord 'welkom' het meest gebruikte woord is in de interviews en verhalen van de deelnemers.
- En hoe deelnemers zich ook ontwikkelen: het begint meestal toch met 'er zijn'. Daarbij zien we dat mensen soms komen met een bepaalde vraag en behoefte, en na bepaalde tijd voor iets anders kiezen omdat ze merken dat er meer is, en omdat ze toegeven aan hun passie: iets doen wat ik altijd al heb willen doen.
- Wanneer het nodig is zijn we er ook voor elkaar bij droevige momenten zoals bij een begrafenis van familie van een deelnemer. Niemand hoeft alleen te zijn in dit soort momenten.

Meedoen

- De omgeving noodt op zich uit tot meedoen. Nei Skoen is zo opgezet dat het makkelijk gemaakt wordt om iets op te pakken. Zo lopen veel mensen die binnen komen onmiddellijk naar het podium en gaan drummen of pakken een gitaar. Alles gebeurt op basis van eigen keuzes. Als iemand zegt: ik eet altijd in mijn eentje, is de stap naar 'waarom niet samen' niet groot meer. Zo is samen eten inmiddels een vast onderdeel dat ook uitgebreid gaan worden nu er eerste gelden van een fonds binnen zijn.
- En: vanuit 'er zijn' ontstaat een 'er samen zijn': de deelnemers gaan ook onderling contacten ontwikkelen waaraan zij steun ontleen. Samen eten, samen naar de Cacao-fabriek, samen wandelen etc. Zo ontstaan er nieuwe natuurlijke steunsystemen.
- Ook worden er gezamenlijke 'uitjes' ondernomen zoals naar het van Abbe Museum in Eindhoven.

Vooruitkomen

- Vanuit het meedoen komen er weer nieuwe bewegingen tot stand. Ook bewegingen buiten Nei Skoen. Deelnemers slaan hun vleugels uit: sommigen ontwikkelen zich zodanig als kunstenaar dat zij vanuit eigen huis opdrachten aannemen, anderen stoppen met drugs/ drank omdat het hun deelname aan activiteiten belemmert, er ontwikkelt zich een behoefte aan het werken aan vast baan, diverse deelnemers willen als ervaringswerker gaan werken, in dit kader is er al contact met het bemoeizorg team gelegd. Een deelneemster wordt schrijfster: zij schrijft een hoofdstuk over Recovery Colleges in een handboek herstel, een ander gaat een eigen cd bij ons opnemen,

kortom: via 'er zijn' en 'mee' doen ontstaat beweging: vooruitkomen. We zien nu de beweging dat deelnemers hun vleugels uitslaan na of naast Nei Skoen.

- Met deelnemers die mooi kunnen zingen of een instrument kunnen bespelen gaan we een cd maken die ook verkocht gaat worden.
- En: meerdere deelnemers met een verslaving besluiten uit zichzelf om te stoppen en nemen de daartoe noodzakelijke acties (zoals deelname aan zelfhulpgroepen) geheel zelfstandig.

Vrijwilligersovereenkomsten

Een belangrijke stap op individueel nivo is het verkrijgen van een vrijwilligersovereenkomst. Een aantal deelnemers heeft of krijgt specifieke taken die een bepaalde commitment vragen en waarvoor ook vergoedingen beschikbaar komen. Het aangaan van een vrijwilligersovereenkomst is voor sommige deelnemers weer de eerste stap richting activiteiten en werk buiten Nei Skoen.

5. Projecten/ Evenementen

Er vinden verschillende evenementen en projecten plaats:

- Op **10 mei** bestond de Recovery Learning Community precies 1 jaar. Op die dag organiseerde Nei Skoen een evenement waarbij bijna 200 bezoekers konden ervaren wat Nei Skoen doet. Een belangrijk onderdeel was een Marathonsessie getiteld: de Kracht van de Kwetsbaarheid. Hierin vertelden 6 mensen hun levensverhaal gericht op hoe zij met hun specifieke kwetsbaarheid hebben leren omgaan; er kon daarna worden ingegaan op het verhaal.
- **Feestavonden** op regelmatige basis, georganiseerd voor de deelnemers van Nei Skoen en de deelnemers aan de zelfhulp. Op de eerste bijeenkomst waren 120 mensen aanwezig. Dit is heel belangrijk omdat er nauwelijks tot geen feestelijke bijeenkomsten zijn waar mensen niet lastig gevallen worden door dealers of in verleiding gebracht worden door de bierpomp. Tijdens deze feesten nemen deelnemers ook familie en vrienden mee, zodat een de-stigmatiserend effect optreedt.
- **Feestdagen.** Activiteiten op. In feite is heel de maand december 2018 een aaneenschakeling geweest van feestelijke activiteiten: van Sinterklaas t/m Oudejaarsavond. Nei Skoen was ook alle dagen open!
- Een **Muziekavond** voor genodigden op 8 april voor ketenpartner, burens en vrienden van Nei Skoen. Op deze avond konden deelnemers van Nei Skoen zich als artist profileren met als resultaat een prachtig paginagroot artikel in het Eindhovens Dagblad en een uitgebreid stuk op de website 'dit is onze wijk'. Dit zal gezien het grote succes (voorpagina Eindhovens Dagblad) zeker bepaalde vervolgen krijgen.
- De ontwikkelingen binnen het **Living Museum** zijn spectaculair: er wordt veel kunst gemaakt, zie boven, de muren zijn geschilderd, er zijn werktafels gemaakt, alles is klaar voor exposities en verkoop. En: de kunst wordt ook verkocht. Op verzoek van een bewonersvereniging van Woonpartners hebben 4 kunstenaars een vierluik gemaakt: de 4 jaargetijden dat inmiddels verkocht is. En: onze kunstenaars geven workshops aan bijv. groepen mensen van ORO

- Onze muzikanten treden regelmatig op bij woonvoorzieningen van ORO
- We zijn gestart met een scholingstraject voor **voorlichters**: deelnemers van Nei Skoen die voorbereid werden op het geven van voorlichting over diverse vormen van kwetsbaarheid op bijv. scholen
- Er is een aanbevelingsbrief gemaakt met logo van de Vrienden van Nsk en getuigenissen van deelnemers.
- Er is een training ontwikkeld voor hulpverleners die ingewijd worden in de manier waarop 'op zijn Nei Skoens' een voorziening als Recovery Learning Community wordt ingericht.
- Er zijn afspraken gemaakt met het CARE Network: een internationale organisatie die herstelgericht werken in allerlei landen ondersteunt. Volgens jaar organiseren we bij Nei Skoen een tweedaags internationaal congres en dit wordt gecombineerd met een aantal scholingsdagen aan een groep internationale hersteltrainers in het kader van een blended scholingsprogramma
- Er wordt een programma ontwikkeld om Helmond tot Herstelstad van Nederland te benoemen.
- Een aantal deelnemers van Nsk volgt samen de training Herstellen doe je Zelf die binnen Nsk gegeven wordt.

6. Helmond Herstel Hoofdstad van Nederland

Nu de Recovery Learning Community zich naar verwachting prima ontwikkelt, is de beweging opgestart om samen met anderen het gedachtegoed en de praktijk van Nei Skoen op meer plekken en Helmond te realiseren. En er zijn ook al vragen hier omtrent uit Gemert en Deurne. Hieraan verbonden zijn verschillende activiteiten:

- We gaan Helmond positioneren als Herstelhoofd stad/ Recovery Capital van Nederland.
- Waar het om Nsk om gaat is het op gang brengen van een beweging. Binnen Nsk combineren we persoonlijke kennis en ervaring met professionele kennis en ervaring op een toch wel unieke manier. Dit dragen we uit buiten Helmond en buiten Nederland.
- We gaan onze Vrienden, de professionele samenwerkingspartners, aanbieden om samen in elke organisatie een stigma vrije plaats te creëren. Dit doen we door voor alle organisaties (LEV SMO, GGZ, ORO, Novadic, Bijzonder Jeugdwerk Helmond, Leger des Heils) een kapstok maken die symboliseert dat dit een stigmavrije zone is. Elke kapstok wordt natuurlijk anders.
- Om het begrip Herstelhoofdstad cachet te bieden gaan we ook internationale activiteiten organiseren. Dit is belangrijk omdat het bijdraagt aan de status van wat we doen en zo aantrekkelijker worden voor anderen om mee te doen en voor financiers (fondsen etc.).
- Zo komt er in juni een werkbezoek van een universiteit uit Aarhus (Denemarken), van ervaringsdeskundigen uit Noorwegen en van de gezamenlijke psychiatrische ziekenhuizen uit Tsjechië (waar in alle ziekenhuizen SRH-trainers zijn opgeleid en herstelondersteunend werken wordt ingevoerd).

- En gaan we in 2019 in samenwerking met Care Network een groot internationaal congres organiseren. CARE Europe is een Nederlandse organisatie die in veel landen het herstelgericht werken ondersteunt. Het CARE network organiseert om de 2 jaar internationale congressen, eerder bijv. in Tallinn, Budapest en recentelijk in Boekarest. Dit zijn twee daagse congressen die gecombineerd worden met de blended opleiding van SRH-trainers (“CARE trainers”). Zo ontstaat er een week van 3 trainingsdagen en twee congresdagen, zoals gezegd in 2019 bij Nei Skoen. Ook dit draagt bij tot het beeld van Nei Skoen als expertisecentrum m.b.t. herstel.

7. Bestendiging Nei Skoen

- Er is een Masterplan ontwikkeld t.b.v. de verdere ontwikkeling van Nei Skoen. In dit plan zijn projecten opgenomen die Nsk gaat realiseren, looptijd t/m **2020**. Dit wordt elk jaar uitgewerkt in een jaarplan.
- De website van Nei Skoen is ‘up to date’.
- Nei Skoen participeert volop in het initiatief ‘kansrijk Mierlo Hout’, een initiatief van vele betrokkenen om de leefbaarheid in der wijk te vergroten.
- **Samenloop:** Zo zal Nei Skoen mee doen aan een wekelijkse ontmoeting / opvang in de Geseldonk (getiteld de Samenloop) en gaat zij organisaties gaan trainen in het contact leggen met mensen waarmee moeilijk contact te krijgen is.
- Er is contact met de lokale fondsen en dit heeft al resultaat opgeleverd
- Goede samenwerking met een toenemend aantal mensen en organisaties:
 - Uiteraard de **Vrienden van Nei Skoen:** Zo is er een gezamenlijke aanbevelingsbrief met de logo’s van onze Vrienden en getuigenissen van de deelnemers van Nsk.
 - **Woonpartners Buurtbeheerders:** ervaringsdeskundigen van Nei Skoen zoeken kwetsbare Helmonders thuis op. En: recent hebben 4 kunstenaars van Nsk een vierluik ‘de Vier Jaargetijden’ gemaakt voor een bewonersvereniging van Woonpartners.
 - **De plaatselijke FACT-teams:** zo is er ook een supportgroep opgezet met een FACT-team en komen er deelnemers via de Fact-teams
 - Bijzonder Jeugdwerk Helmond:
 - Er is bij ons een winkeltje geïnstalleerd waart tienermoeders gratis kleding kunnen ophalen
 - Concrete plannen om Human Library op te zetten samen met jongeren: zijn in gang gezet.
 - Het Leger des Heils
 - ORO
 - Novadic
- **Stichting Knoop:** samenwerking in Rock Opera en andere programma’s. We hebben samen een lied opgenomen dat we aan Helmond gaan aanbieden op Cd
- Stichting Lief
- Infinitief Fitness en Jan Linders: onze directe burens

- De **Woningbouwverenigingen**: Nei Skoen participeert in een initiatief om de kwetsbare burger ('huurder') te bereiken
- Er komen vragen m.b.t. stages: kan Nei Skoen als stageplaats fungeren. Uiteraard gaan we hierop in.
- Daarnaast bestaan contacten met talloze ander personen en organisaties
- Deze worden uitgebreid in het kader van de samenwerking 'Helmond Herstelstad van Nederland' Nei Skoen gaat voor alle vrienden een kapstok maken om stigmavrije zones te realiseren en in samenwerking tot nieuwe Nsk initiatieven te komen op andere locaties in Helmond:
 - Er is contact met de **ondernemersvereniging van Mierlo Hout** om vormen van sponsoring op te zetten, hier zijn inmiddels concrete stappen in gezet. Ook met ondernemers buiten Mierlo Hout is contact opgenomen.
 - Nei Skoen heeft al een prijs van VGZ gewonnen en gaan door met het deelnemen aan prijzen, awards etc.
 - Er is contact met burens over het opknappen van tuintjes en buurtgerichte activiteiten
 - Er is contact met alle ketenpartners/ Vrienden van Nei Skoen met als doel de werkwijze van Nei Skoen binnen heel Helmond en daarbuiten in te voeren.
 - Er zijn trainingen opgezet voor Vrienden van Nei Skoen en er komen er meer.
 - Er zijn internationale contacten opgezet en verder ontwikkeld

7.1 Verder overleg met de gemeente Helmond

Het is verstandig om met de gemeente en de professionele hulpverleners samen een keer overleg te hebben over de samenwerking, ook in financieel opzicht. Een aantal deelnemers van Nei Skoen komt vanuit professionele organisaties binnengewandeld, dit betekent o.a. dat Nsk taken verricht waarvoor de professionele organisaties geld ontvangen. Graag overleggen wij met de gemeente hoe wij hier het beste mee om kunnen gaan.

Verder treden we graag in overleg over een structurele (meer jaren) financiering. De jaarlijkse subsidie bewegingen vragen veel administratie en dragen niet bij tot een fundament waarop we jaren kunnen bouwen.

Graag zien wij in de overeenkomst die zal worden afgesloten graag opgenomen wat we nu feitelijk doen: een herstelbeweging op poten zetten. Dit omdat de overeenkomst m.b.t. de aanbesteding een beperktere taakomvang in zich had.

Tot slot: de 'aanloop' van bezoekers en deelnemers is bijzonder groot. We menen dat ons bestaansrecht ook qua aantallen meer dan gerechtvaardigd is. Graag willen we af van het voortdurend turven van wie er komt.

Dit in de wetenschap dat herstel niet lineair is: niets in het leven verloopt volgens een rechte lijn. Zo zullen ook de ontwikkelingen bij Nei Skoen (bijv. qua aantallen) ups en downs kennen waarop we voorbereid moeten zijn: dat hoort bij het leven.

Januari 2019

Vriendelijke groeten, Bestuur Nei Skoen

- Kees van Rest, voorzitter
- Brent van Hoof (penningmeester)
- Stefan van Roosmalen (secretaris)
- Ton Schepens (algemeen bestuurslid)
- Janneke Hendriks (algemeen bestuurslid)
- Willeke Keyman (algemeen bestuurslid)
- Dirk den Hollander, bestuursadviseur

Bijlagen: [www.links](#) naar Zelfhulp en SRH: 2 werelden bij elkaar.

12 stappen en 12 tradities: <http://www.aa-nederland.nl/literatuur/winkel/boeken/12-stappen-12-tradities>

- **Praktijkboek SRH : Zo worden cliënten burgers,** <https://www.swpbook.com/boeken/83/ambulante-ggz/1229/zo-worden-clienten-burgers>
- **De Kleine Gids SRH:** <https://www.swpbook.com/boeken/27/rehabilitatie/1757/kleine-gids-srh>
- **Het Handboek SRH:** <https://www.swpbook.com/boeken/27/rehabilitatie/1560/handboek-integrale-rehabilitatiebenadering>